

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

**ИНФОРМАТИВНИ
БИЛТЕН**

**БРОЈ 6
2016.**

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:

<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html>

Дигитална библиотека налази се на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

1. Немањина бр. 22-26,
телефон: 3616-296, 363-1620, 363-1104, 3613-734/лок. 1620 и 1104

или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
(**smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs**)

Сарадници: Јелена Васиљевић, оператер за системе базе података
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података
Радмила Тубин-Михајловић, оператер припреме података
Гордана Михајловић, оператер припреме података
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података
Смиљана Павков, документалиста

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и
Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ
РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

- 1.** Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
- 2.** Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе
- 3.** Преглед садржаја нових бројева часописа
- 4.** Преглед старих публикација
- 5.** Преглед нових књига
- 6.** Листа најчитанијих књига
- 7.** Преглед корисника услуга Одељења за информационо – документационе и информатичке послове

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Одлука о утврђивању података који се не смеју уносити у картографске и друге публикације, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Одлука о предлогу кандидата за председника Владе Републике Србије, Александра Вучића, Службени гласник Републике Србије бр. 51/2016

Решење о разрешењу вршиоца дужности директора Управе за заједничке послове републичких органа, Зорана Трнинића, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Одлука о избору председника Народне скупштине, Маје Гојковић, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2016

Одлука о броју и избору потпредседника Народне скупштине: Константина Арсеновића, Верољуба Арсића, проф. др Владимира Маринковића, Ђорђа Милићевића, Вјерице Радете и Гордане Чомић, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2016

Одлука о именовању генералног секретара Народне скупштине, Светиславе Булајић, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2016

Одлука о избору чланова и заменика чланова одбора Народне скупштине Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Одлука о оснивању Буџетског фонда за потребе система специјалних веза, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о компетенцијама за запослене у Министарству унутрашњих послова, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2016

Правилник о начину полагања заклетве полицијских службеника, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Решење о постављењу вршиоца дужности директора Управе за заједничке послове републичких органа, Дејана Јонића, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Решење о допунама Решења о утврђивању листе означених лица, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Решење о упису у Регистар политичких странака, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2016

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа др Милка Палибрка, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Мирјане Радоњић, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Решење о разрешењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа Дејана Јонића, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Закључак о измени Закључка Владе којим се усмерава и усклађује рад органа државне управе у процесу спровођења аналитичког прегледа и оцене усклађености прописа Републике Србије са правним тековинама Европске уније и њихове имплементације (скрининг), Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Редован годишњи извештај Заштитника грађана за 2015. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Меморандум о разумевању између Министарства државне управе и локалне самоуправе Републике Србије и Министарства унутрашњих послова Републике Кореје о сарадњи у области е-Управе, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Меморандум о сарадњи између Дипломатске академије Министарства спољних послова Републике Србије и Института за дипломатију и међународне односе Министарства спољних послова Народне Демократске Републике Алжир, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Пољске о узајамној заштити тајних података, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Савезне Републике Бразил о сарадњи у области одбране, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Словеније о узајамној заштити тајних података, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Либан о укидању виза за носиоце дипломатских, специјалних и службених пасоша, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Покрајинска уредба о измени Покрајинске уредбе о максималном броју запослених у систему Аутономне Покрајине Војводине за 2015. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2016

Одлука о потврђивању мандата посланика у Скупштини Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2016

Одлука о избору председника Скупштине Аутономне Покрајине Војводине Иштвана Пастора, Службени лист Аутономне покрајине Војводине бр. 35/2016

Одлука о броју потпредседника Скупштине Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2016

Одлука о избору потпредседника Скупштине Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2016

Одлука о именовану генералног секретара Скупштине Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2016

Одлука о посланицима у радном односу у Скупштини Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 36/2016

Покрајинска скупштинска одлука о изменама и допунама Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинској управи, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 37/2016

Одлука о избору Покрајинске владе, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 38/2016

Одлука о избору председника и чланова Одбора Скупштине Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 37/2016

Исправка Одлуке о потврђивању мандата посланика у Скупштини Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 36/2016

Службени лист Града Београда

Одлука о потврђивању Споразума о сарадњи и пријатељству између Града Београда (Република Србија) и Града Берна (Швајцарска конфедерација), Службени лист Града Београда бр. 51/2016

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о плану и критеријумима набавки за формирање обавезних резерви нафте и деривата нафте, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Уредба о допунама Уредбе о усклађивању номенклатуре Царинске тарифе за 2016. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Одлука о врстама девиза у којима се плаћају републичке административне таксе код дипломатско-конзуларних представништава Републике Србије и о висини курса динара за прерачунавање динарских износа такси у девизе, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Одлука о распореду и коришћењу средстава за подршку унапређења пословне инфраструктуре за 2016. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Одлука о измени и допунама Одлуке о јединственој тарифи по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2016

Одлука Стоматолошке коморе о надокнади за издавање привремених Лиценци, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Одлука Стоматолошке коморе о надокнади за полагање Лиценцног испита за лиценцу годину, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Одлука о изменама и допунама Арбитражних правила Комисије Уједињених нација за међународно трговинско право (УНЦИТРАЛ) пред Спољнотрговинском арбитражом при Привредној комори Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о ближим условима, критеријумима и поступку за добијање права на коришћење еколошког знака, елементима, изгледу и начину употребе еколошког знака за производе и услуге, Службени гласник Републике Србије бр. 49/2016

Правилник о изменама Правилника о стандардном класификационом оквиру и Контном плану за буџетски систем, Службени гласник Републике Србије бр. 49/2016

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима и начину вођења рачуна за уплату јавних прихода и распоред средстава са тих рачуна, Службени гласник Републике Србије бр. 49/2016

Правилник о начину спровођења поступка истраживања несрећа и незгода у поморској пловидби, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Правилник о утврђивању Годишњег програма формирања и одржавања обавезних резерви нафте и деривата нафте за 2016. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2016

Правилник о начину и поступку вршења надзора над спровођењем Закона о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама између привредних субјеката, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2016

Правилник о садржају евиденције о издатим решењима о озакоњењу, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2016

Правилник о испиту за стицање сведочанства о оспособљености за обављање делатности возара унутрашње пловидбе и одобрења за обављање делатности возара унутрашње пловидбе, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2016

Правилник о висини трошкова полагања испита за стицање сведочанства о оспособљености за обављање делатности возара унутрашње пловидбе, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2016

Правилник о висини трошкова полагања стручног испита за обављање послова бродског агента, односно агента посредника, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2016

Правилник о утврђивању захтева који се односе на перформансе и интероперабилност надзора за Јединствено европско небо, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2016

Правилник о обављању јавног авио-превоза и некомерцијалног летења, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2016

Правилник о безбедности машина, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о контроли система за грејање и о ближим условима које морају да испуњавају овлашћена правна лица за контролу система за грејање, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о испиту за јавног извршитеља, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о Обрасцу легитимације јавног извршитеља и заменика јавног извршитеља, издавању и уништавању легитимације и евиденцији о издатим легитимацијама, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о поступку јавног конкурса за именовање јавних извршитеља, саставу конкурсне комисије и начину њеног рада, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о облику, изгледу и величини штамбиља јавног извршитеља, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о измени Правилника о дисциплинском поступку против јавних извршитеља, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о условима у погледу гајења и промета аутохтоних раса домаћих животиња, као и садржини и начину вођења Регистра одгајивача аутохтоних раса домаћих животиња, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о изменама Правилника о садржини, начину и поступку израде и начин вршења контроле техничке документације према класи и намени објекта, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима и начину обављања угоститељске делатности, начину пружања угоститељских услуга, разврставању угоститељских објеката и минимално техничким условима за уређење и опремање угоститељских објеката, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Правилник о Сталној арбитражи при Привредној комори Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Финансијски извештаји за годину завршену 31. децембра 2015. године, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Листа супстанци кандидата за Листу супстанци које изазивају забринутост, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Позив за учествовање у преговорима о тарифи накнада за јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Споразум о неповратној помоћи између Републике Србије и Банке за развој Савета Европе, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Оквирни протокол за сарадњу у олакшавању и поступка царине између кинеске, мађарске, српске и македонске царине, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Обавештење о датуму ступања на снагу Амандмана о изменама и допунама Конвенције о физичкој заштити нуклеарног материјала, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума о трговини и економској сарадњи између Републике Србије и Републике Тунис, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Савета министара Босне и Херцеговине о изградњи међудржавног моста, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Финске о бављењу плаћеним пословима чланова породице запослених у њиховим дипломатским мисијама, конзуларним организацијама, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о изменама Одлуке о утврђивању пројеката које ће Управа за капитална улагања Аутономне Покрајине Војводине наставити да финансира у 2016. години, а чија је реализација започета, односно настављена у 2015. години из средстава Управе за капитална улагања Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2016

Одлука о измени Одлуке о поступку и критеријумима за доделу средстава за суфинансирање погона за примену нових технологија са елементима иновационе делатности и подстицаја запошљавања у Аутономној Покрајини Војводини у 2016. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2016

Одлука о висини накнаде за вршење функције лица које бира Скупштина Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 36/2016

Правилник за доделу подстицајних средстава за побољшање сточарске производње на пољопривредним газдинствима и увођења ЕУ стандарда у објекте у којима се врши производња и прерада меса и млека у АП Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 36/2016

Службени лист Града Београда

Показатељ повећања потрошачких цена у априлу 2016. године, Службени лист Града Београда бр. 52/2016

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о допуни Плана здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања у Републици Србији за 2016. години, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима и начину упућивања осигураних лица на лечење у иностранство, Службени гласник Републике Србије бр. 49/2016

Правилник о измени и допуни Правилника о садржају и обиму права на здравствену заштиту здравственог осигурања и о партиципацији за 2016. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Правилник о допунама Правилника о утврђивању цена здравствених услуга на примарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

Правилник о изменама и допунама Правилника о Листи лекова који се преписују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2016

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних, академских и интегрисаних студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2016/2017. години, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високе школе струковних студија чији је оснивач Република Србија у школској 2016/2017. години, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма мастер академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије за универзитете и факултете у њиховом саставу чији је оснивач Република Србија у школској 2016/2017. години, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма докторских академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије за универзитете и факултете у њиховом саставу чији је оснивач Република Србија у школској 2016/2017. години, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Правилник о измени Правилника о ближим условима за остваривање двојезичне наставе, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Правилник о спорским гранама и областима спорта у Републици Србији и спортским дисциплинама у оквиру спортских грана и области спорта, Службени гласник Републике Србије бр. 51/2016

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2016

Исправка Решења о поништењу Акта о вредновању избора, финансирању и праћењу пројеката из Програма основних истраживања за период од 2016. до 2020. године и Програма истраживања у области технолошког развоја за период од 2016. до 2019. године, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2016

Правилник о изменама и допунама Правилника о упису ученика у средњу школу, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2016

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Протокол о сарадњи између Народне библиотеке Србије – Установе културе од националног значаја и Националне библиотеке Алжира, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2016

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о измени и допуни одлуке о броју студената за упис у прву годину мастер академских студија и докторских академских студија који се финансирају из буџета Аутономне покрајине Војводине на факултетима у саставу Универзитета у Новом Саду, у школској 2016/2017. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2016

Одлука о измени одлуке о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних, академских и интегрисаних студија, који се финансирају из буџета Аутономне покрајине Војводине на факултетима у саставу Универзитета у Новом Саду, у школској 2016/2017. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2016

Одлука о допуни одлуке о праву на коришћење и начину преносивих рачунара за службене потребе, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2016

Правилник о школском календару за основне школе са седиштем на територији Аутономне Покрајине Војводине за школску 2016/2017. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 33/2016

Правилник о школском календару за средње школе са седиштем на територији Аутономне Покрајине Војводине за школску 2016/2017. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 33/2016

Правилник о додели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице за суфинансирање програма и пројеката удружења у области подизања квалитета основног и средњег образовања у АП Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 33/2016

Правилник о похађању курса страних језика који организује Служба за управљање људским ресурсима, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2016

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2016. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

1.	АЛО
2.	БЛИЦ
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ
4.	ВРЕМЕ
5.	ДАНАС
6.	ИНФОРМЕР
7.	КУРИР
8.	НЕДЕЉНИК
9.	NEWSWEEK
10.	НИН
11.	ПЕЧАТ
12.	ПОЛИТИКА
13.	СРПСКИ ТЕЛЕГРАФ

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	ГЕРОНТОЛОГИЈА: часопис Геронтолошког друштва Србије
2.	КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ: лист за књижевност и друштвена питања
3.	НАЦИОНАЛНА РЕВИЈА СРБИЈА
4.	РС PRESS
5.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
2.	БИЛТЕН ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА
3.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ
4.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
5.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД
6.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

ИЗ САДРЖАЈА

- ▶ **КВАЛИТЕТ ЖИВОТА, СТАРЕЊЕ И ПОТРЕБА ЗА СМИСЛОМ ЖИВОТА**
- ▶ **ВИШЕСТРУКИ ОБЛИЦИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ СЕОСКИХ ЖЕНА**
- ▶ **САОБРАЋАЈНИ ТРАУМАТИЗАМ И СТАРИ**
- ▶ **СОЦИЈАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЈА ОСОБА СА ПРОБЛЕМИМА ДЕПРЕСИЈЕ**
- ▶ **УЛОГА МЕДИЈА У УНАПРЕЂЕЊУ СВАКОДНЕВНОГ ЖИВОТА СЕНИОРА У СРБИЈИ**
- ▶ **ПРЕДСТАВЉАЊЕ ЖИВОТА СТАРИЈИХ У ШТАМПАНИМ МЕДИЈИМА**

2 | 2015

Gerontology

САДРЖАЈ

I GERONTOLOGIJA

Љубиша Д. Златановић
КВАЛИТЕТ ЖИВОТА, СТАРЕЊЕ И ПОТРЕБА ЗА СМИСЛОМ ЖИВОТА | 5

Наташа Тодоровић, Милутин Врачевић
УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПА ЉУДСКИМ ПРАВИМА
СТАРИЈИХ ОСОБА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ | 20

Љубица Рајковић, Гордана Војковић
ВИШЕСТРУКИ ОБЛИЦИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ СЕОСКИХ ЖЕНА СТАРИЈИХ ОД
ПЕДЕСЕТ ГОДИНА У ОДНОСУ НА МЛАЂЕ СЕОСКЕ ЖЕНЕ И НА
СЕОСКЕ МУШКАРЦЕ У ЦЕНТРАЛНОЈ СРБИЈИ | 32

II GERIJATRIJA

Елизабета Марчета
САОБРАЋАЈНИ ТРАУМАТИЗАМ И СТАРИ | 57

Милосава Илић Кочић
УРИНАРНА КАТЕТЕРИЗАЦИЈА КАО ДИЈАГНОСТИЧКИ И ТЕРАПИЈСКИ МЕТОД
У GERONTOЛОШКОЈ ПРАКСИ | 75

Марија Обрадовић и др.
БЕЗБЕДНОСТ УПОТРЕБЕ СТАТИНА КОД СТАРИЈИХ ОСОБА | 85

Душанка Чепић, Паулина Фирићаски
СОЦИЈАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЈА ОСОБА СА ПРОБЛЕМИМА ДЕПРЕСИЈЕ У
ИНСТИТУЦИОНАЛНОЈ ЗАШТИТИ | 90

Маја Бабић
ПРЕВЕНЦИЈА И ТЕРАПИЈА СИНДРОМА ИЗГАРАЊА КОД ЗАПОСЛЕНИХ У СОЦИЈАЛНОЈ
ЗАШТИТИ | 111

III СТАРИ И МЕДИЈИ

Радмила Урошевић
УЛОГА МЕДИЈА У УНАПРЕЂЕЊУ СВАКОДНЕВНОГ ЖИВОТА СЕНИОРА У СРБИЈИ | 125

Љиљана Манић, Наташа Симеуновић Бајић, Марија Алексић
ПРЕДСТАВЉАЊЕ ЖИВОТА СТАРИЈИХ У ШТАМПАНИМ МЕДИЈИМА | 129

Светлана Љубоја
АНАЛИЗА ПРИЛОГА О СТАРОСТИ И СТАРЕЊУ У ДНЕВНОЈ ШТАМПИ
У ПЕРИОДУ 2003-2012. | 141

Нада Сенић
ТЕЛЕВИЗИЈА У СВАКОДНЕВНОМ ЖИВОТУ СТАРИЈЕГ СТАНОВНИШТВА СРБИЈЕ | 147

Славица Јосифовић
ПЕРЦЕПЦИЈА ТЕЛЕВИЗИЈСКОГ ПРОГРАМА У СТАРИЈЕМ СТАНОВНИШТВУ СРБИЈЕ | 157

IV ПРИКАЗИ

ЛЕПО У СВИМ ЖИВОТНИМ ДОБИМА | 163

V СЕЋАЊЕ НА ВЕЛИКАНЕ

Драгослав П. Милошевић, Милош Немањић
ПРОФ. ДР ПЕТАР КОРОЛИЈА (1925-2004) | 167

VI ИНФОРМАЦИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ GERONTOЛОШКОГ ДРУШТВА СРБИЈЕ ЗА 2015. ГОДИНУ | 175
ПРЕДЛОГ ПРОГРАМА РАДА GERONTOЛОШКОГ ДРУШТВА СРБИЈЕ ЗА 2016. ГОДИНУ | 181
КОНФЕРЕНЦИЈА "ПРЕМОШЋАВАЊЕ ЈАЗА" | 186
УПУТСТВО АУТОРИМА" | 188
СПИСАК РЕЦЕНЗЕНАТА" | 190

U DIGITALNOM RAJU

Dejan Ristanović

Softverskog inženjera u Srbiji posao očekuje čim izađe iz fakultetske klupe, a možda i pre toga. Kako da odaberete radno mesto na kome će ceniti vaše sposobnosti, ali i koje će vam dati priliku da te sposobnosti unapredite?

52

Aktuelno

KOMENTAR

Uvodnik 7

Dejan Ristanović

KOMENTAR

Država i informaciono društvo 8

Nikola Marković

Informaciono ili, savremenije rečeno, „digitalno društvo“ se razvija i u Srbiji. To se vidi po stopi rasta primena Interneta, digitalizaciji poslovanja u pojedinim kompanijama, razvoju eUprave, primeni eBankarstva, proizvodnji i izvozu aplikativnog softvera... Kako se država odnosi prema ovom očitom napretku?

KOMENTAR

Trendovi virtuelne stvarnosti 9

Jovana Vukić

Vesti 10

Bojan Stanojević

BIZIT 2016: Ideje i rešenja 17

Tehnovizija

Od kritičkog do kreativnog mišljenja 92

Voja Antonić

Konstruktorima u oblasti digitalne tehnike nije lako. Oni moraju da ovladaju postupkom kritičkog odlučivanja, što znači da poštuju strogu logiku, i da u isto vreme budu kreativni, što podrazumeva potpunu slobodu. Kako pristupiti problemu na pravi način?

#233 / Jun 2016

Prvi pogled

OLED65G6P: Ultra u svakom pogledu 48

Branislav Bubanja

LG Signature OLED65G6P televizor može da se opiše s mnogo „ultra“ epiteta: ultratanak, ultraHD, sa OLED ekranom... pred nama je jedan od najboljih modela kompanije LG za 2016. godinu.

Adobe Stock integracije 20

Nenad Veljković

Samsung Galaxy TabPro S 22

Branislav Bubanja

Formlabs Form 2: Laser, smola i 3D štampa 24

Bojan Stanojević

Eizo za početnike 26

Bojan Stanojević

Kingston kriptodisk 28

Branislav Bubanja

HP 477dw: Između ink-jet-a i lasera 29

Miloš Stamenković

Uslužni programi 30

Jovan Bulajić

Test zona

Šta donosi foto-letu 76

Nenad Veljković

Tehnologija je u pozadini svega. Ili je morate dobro poznavati da biste koristili njene blagodeti ili će vam upravo ona omogućiti da ne morate baš sve da znate. Ovo interesantno preplitanje motivisalo nas je da veliki test ovogodišnjih modela foto-aparata poznatih brendova kombinujemo sa osvrtom na tehnološke pomake koje su doneli.

Iz prakse

Vulkan, nova 3D API platforma 86

Miloš Stamenković

Uspostaviti standarde nije lako jer svaki proizvođač vuče na svoju stranu i trudi se da svoj koncept nametne kao dominantan. Da li će korisnici ipak dobiti univerzalni 3D API, upotrebljiv na svim uređajima?

Komunikacije

Zablude o ćirilici na Internetu 90

Lazar Bošković

Često se suočavamo s tvrdnjama da se „Internet ne slaže s ćirilicom“ i da korišćenje našeg pisma samo donosi probleme. Stvari, zapravo, stoje mnogo bolje...

BIZIT

Data centar za vašu firmu 32

Voja Gašić

Svi ćemo u cloud, ali i oblaci moraju negde da se smeste. A oblaci danas obitavaju u data centrima...

Allied Telesys: Disaster Recovery 33

Coming: Praćenje rada cloud servisa 34

Slobodan Malbašić

Enel PS: Fizička bezbednost data centra 36

Miloš Stojković

Schneider Electric: Dimenzionisanje UPS-a 37

Dušan Gojsović i Vasilije Kodžopeljić

Hitachi VSP G 38

Dom za SBB mrežu 40

mts data centar 42

Telenor: Telekomunikaciono čvorište 44

Uvod u upravljanje poslovnim procesima 46

Miloš Bošnjak

Pantheon ERP servis 50

IT Dating

U digitalnom raju 52

Dejan Ristanović

Comtrade: Karijera po meri inženjera 54

Voja Gašić

Endava: Živeti IT san 58

Merit Solutions: Znanje kao pomoć klijentu 62

Milan Bašić

Nordeus, zemlja čuda 66

Voja Gašić

OSA, dom za najbolje 70

Voja Gašić

IT insajder 73

PC.Edu

Microsoft vs. Linux: da li je došao kraj ratu? 74

Otkrivamo novi svet, zajedno s decom 75

Nataša Anđelković

Rubrike

Odabrani bajtovi 95

Ladislav Struharik

Vedra strana 98

PC Press

Izdavač

PC PRESS, d.o.o.

Osmana Đikića 4, 11108 Beograd 12, p. fah 47,
N 44° 48.994', E 20° 28.800'

Redakcija: 011/2765-533 i 069/2187-742

Marketing: 011/2080-220

Fax: 011/2752-480

Mail: pc@pcpress.rs,

Web: www.pcpress.rs

Tekući račun: 205-9547-62

Direktor

Vesna Čarknajevo

Glavni i odgovorni urednik

Dejan Ristanović

Zamenik glavnog urednika

Voja Gašić

Izvršni urednik

Bojan Stanojević

Urednici

Milan Bašić, Jovan Bulajić,

Bojan Stojanović i Ladislav Struharik

Marketing

Aleksandra Cvjetić

Plasman i fotografije autora

Nenad Veljković

Redaktor

Jevrem Živanović

Dizajn i DTP

Vojislav Simić i Andrija Čeranić

Web administrator

Milan Basrak

Pretplata

Nevenka Gašić

Distribucija

Beokolp, Beograd

Štampa

Rotografika, Subotica

Stalni stručni saradnici

Voja Antonić, Nenad Batočanin, Radovan Bibić, Branislav Bujanja, Vladimir Cerić, Branko Đaković, Đorđe Grujić, Marko Herman, Stevan Josimović, Miljan Jovanović, Damir Jović, Zoran Kehler, Vesna Knežević, Kristijan Lazić, Jovan Marić, Nikola Marković, Branislav Mihaljev, Majki Mijatović, Mladen Mijatović, Luka Miličković, Vesna Milošević, Dragan Mitraković, Branko Nikitović, Pavle Peković, Bojan Petrović, Jelica Protić, Nebojša Prijić, Jelena Rupnik, Miloš Stamenković, Darko Stanić, Boris Stanojević, Aleksandar Šušnjar, Berislav Todorović, Nebojša Vasiljević, Nadežda Veljković, Jovana Vukić i Sava Zdravković

PC PRESS

Copyright © PC Press 2016.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd 004
PC : Personal computers : časopis za profesionalnu primenu računara /
glavni i odgovorni urednik Dejan Ristanović. - 1995, br. 1 - Beograd
(Osmana Đikića 4) : PC Press, 1995 - (Novi Sad: Color Print). - 29 cm
Mesečno. = PC. Personal computers

COBISS.SR-ID 11164175 ISSN 0354-690X, COBISS.SR.ID 11164175

Издавач: LIBER, Београд

Главни и одговорни уредник: Милорад Добријевић

Уредник: др Слободан Р. Мартиновић

Редакција:

Др Милан Бјелић, доц. др Саша Веселиновић, мр Дејан Јовановић, доц. др Срђан Миленковић,
Драгана Бунарић, др Анкица Милојевић, Параскева Михајловић, мр Секула Новаковић, Невена Ракић,
др Весна Симовић, др Рајко Сууум

КОНТАКТ: LIBER, п. фах 10, 11030 Београд

Тел/факс: 011/ 236 00 26, моб. 065/ 44 8888 2

E – mail: liber@verat.net pravnapraksa@pft.rs

E – mail за установе у области образовања: sloba1965@gmail.com

ШТАМПА: ЕтноСтил, Београд, тираж 500 примерака

CIP Каталогизација и публикацији, Narodna biblioteka Srbije, Beograd
ISSN 1820-1075 Pravna praksa (Beograd 2004), COBISS.SR-ID 114525452

САДРЖАЈ

Секула Новаковић

РАДНОПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ЗАПОСЛЕНИХ У ОРГАНИМА
АУТОНОМНИХ ПОКРАЈИНА И ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ 3

УПУТСТВО ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ 36

ПРАВИЛНИК О САДРЖИНИ РЕГИСТРА ПРИВРЕДНИХ СУБЈЕКТА И
ДОКУМЕНТАЦИЈИ ПОТРЕБНОЈ ЗА РЕГИСТРАЦИЈУ 39

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Забрана дискриминације лица која траже запослење 48
Плаћено одсуство за време прекида рада без кривице запосленог 48
Права родитеља и других лица која се старају о детету којем је потребна посебна нега 49
Обавештавање послодавца о привременој спречености за рад 50

СУДСКА ПРАКСА

УСТАВНИ СУД СРБИЈЕ 51

Накнада штете због дискриминације особе са инвалидитетом 51

Простор примерен за јавни скуп 52

Поступање Гарантног фонда у случају настапка штете проузроковане
употребом неосигураног моторног возила 52

СУДОВИ ОПШТЕ НАДЛЕЖНОСТИ 53

Право запосленог на учешће у добити послодавца 53

Зарада запосленог који ради без обезбеђеног одмора у току рада 54

Отказивање уговора о раду због повреде радне обавезе учињене у стању алкохолисаности 54

Дозвољеност ревизије у радном спору 55

Изддржавање мајке детета од стране оца детета 56

Утврђивање висине накнаде штете 56

Кривично дело *тешка крађа* 57

Услови за одобрење служења казне затвора у виду тзв. кућног притвора 57

СУДОВИ ПОСЕБНЕ НАДЛЕЖНОСТИ	57
ПРИВРЕДНИ СУДОВИ	57
Одвојено расправљање о појединим деловима тужбе	57
Услови за приступање тужби или проширење тужбе	58
Утврђење права својине на непокретности као услов за испитивање правилности судске одлуке	58
Последнице погрешног упутства суда	58
Упуштање у расправљање као пристанак на преиначење тужбе	59
Битна повреда одредаба поступка због нетачног навођења времена извршења привредног преступа	59
УПРАВНИ СУД	59
Поведа правила управног поступка	59
Заштита изборног права	60
Разлози за поништај другостепеног решења у управном спору	60
Активна легитимација основне школе за подношење тужбе у управном спору	61
Остваривање права на одбитак претходног пореза	61
Овера потписа, рукописа и преписа у основним судовима	62
ПРЕКРШАЈНИ СУДОВИ	62
Правни ставови из области царинских прекршаја	62
ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА	63
Неоправдано дуго трајање притвора и кривичног поступка - <i>Пресуда Грујовић против Србије</i>	63
СТРУЧНА МИШЉЕЊА	
МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА	65
Превремена старосна пензија	65
Право на накнаду трошкова превоза за долазак на рад и одлазак са рада у основним и средњим школама	65
Уговор о стручном усавршавању	65
Услови за остваривање подршке samozapošljavanju	66
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА И ПРИВРЕДЕ.....	66
Признавање расхода по основу обезвређења имовине	66
Порески третман дневнице за службени пут	67
Порески кредит из Закона о порезима на имовину	68
Опорезивање земљишта површине преко 10 ари	68
Настапак обавезе пореза на имовину за новизграђени објекат	68
Уручивање решења странци која није платила административну таксу	69
Плаћање према иностранству у девизама преко стране институције електронског новца	70
ПРЕГЛЕД НОВИХ ПРОПИСА	71
АКТУЕЛНИ ПОДАЦИ	73

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посредни књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектиру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

- 1. Тих. Р. Ђорђевић: Из Србије кнеза Милоша: културне прилике од 1815. до 1839. године, 1922.**

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ИЗ СРБИЈЕ КНЕЗА МИЛОША

КУЛТУРНЕ ПРИЛИКЕ ОД 1815 ДО 1839 ГОДИНЕ

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА
1. Кнез Михаилова улица 1.
1922.

ПРЕДГОВОР

Ова је књига само део једног већег рада о приликама у Србији за време прве владе Кнеза Милоша. У томе се раду говори о становништву, насељима и културним приликама тога времена. Он је био не само скициран, већ у главном и израђен још пре рата, али је тек после рата добио дефинитиван облик.

Главни извор из кога сам узимао грађу за овај рад била је наша Државна Архива. Сем тога служио сам се и грађом коју сам нашао у поузданој литератури, која се односи на прву владу Кнеза Милоша. Особито сам се корисно послужио класичним делом Г. Др. Мих. Гавриловића *Милош Обреновић* (I-III), које, и ако претежно говори о политичкој историји Србије за владе Кнеза Милоша, садржи и врло много и врло драгоцених излагања и о унутрашњим приликама и о културном стању тадашње Србије. Једино жалим што ми је још један део грађе, коју сам из Државне Архиве био исписао, али коју нисам стигао да унесем у овај посао, за време рата пропао. Та грађа истина не би много изменила општу слику коју сам о приликама у Србији за владе Кнеза Милоша створио, али су без ње, на жалост, многи детаљи остали без потребног пуног рељефа.

Намера ми је била да цео свој рад о приликама у Србији у време Кнеза Милоша наштампам у једној књизи, чији би одељци били: 1. *Становништво*, 2. *Насеља*, 3. *Културно стање*. Како је то, на жалост, све до сад било немогуће, ја сам поједине главе из њега, огледа ради, штампао у нашим повременим списима и часописима. Оне су од стране публике, мислим да није нескромно рећи, симпатично примљене. Нарочито су лепо примљене оне 'главе, у којима се говори о културном стању Србије за владе Кнеза Милоша. То ми је дало повода да, без мало све, главе које о томе говоре, издвојим, и да их, до бољих времена, овако посебно, наштампам.

Т. Р. Ђ.

У М Е Т Н О С Т

Стање уметности у почетку владе Кнеза Милоша. — Архитектура. — Мајстори у Србији. — Грађевине. — Сликаство — Стање пре Кнеза Милоша. — Црквени живопис. — Живопис ван црквеног: Павле Бурковић, Аксентије Јанковић, Урош Кнежевић. — Прве збирке слика. — Пашомци за сликарство. — Музика. — Народна музика. — Црквена музика. — Турска музика. — Циганска музика — Уметничка вокална музика. — Уметничка инструментална музика — Јосиф Шлезингер. — Банда. — Музикална библиотека — Играње. — Народно играње. — Циганско играње. — Европско играње. — Позориште — Бачка позоришта. — Стално позориште. — Ј. Вујић. — Предшаве. — Репертоар. — Ефекти од позоришта. — Заштварање позоришта.

У почетку владе Кнеза Милоша у Србији није било друге уметности сем народне, старога наслеђа наше народне уметничке културе. Она је, међутим, била врло примитивна и лепо се изражавала само у женским ручним радовима и нешто у дрворезу (преслице, ковчези, гусле и слично) и народној музици. Од архитектуре, скулптуре и сликарства није било ничега, сем дотрајалих, порушених и онакажених остатака из наше срећне старине. Под Кнезом Милошем почињу да се сеју и да полако клијају и први почетци уметности у Србији. Али ти почетци, у колико им приличи име уметности, изузевши добар

део музике, мало имају везе са уметношћу која је дотле у народу живела, а још мање са остатцима од уметности из наше далеке прошлости. Они не потичу из њих, већ су највећим делом продукти који се уносе са стране. Неке се уметности, на пример скулптура, никако и не јављају. Од ње ми није познат никакав, иоле пажње вредан, остатак за све време владе Кнеза Милоша. Оно пак што се јавило састоји се у следећем.

Архитектура. — Први почетци ма и најпростије архитектуре не јављају се на кућама и зградама око њих. По селима су куће и остале зграде градили сами сељаци.¹⁾ Те су пак грађевине биле тако примитивне да са архитектуром, како се обично та реч разуме, немају никакве везе. Куће, дућани, магаци и друге зграде по варошима, истина су градили нарочити мајстори, али су и оне биле далеко од архитектонских послова. Архитектура се јавља у почетку само на неким црквама. Кад је Србија у почетку XIX века ослобођена од Турака, цркве и манастири, и ако су нешто под Мустај-пашом поправљани, били су у страшноме стању. Једна од првих брига српских устаника била је да обнове старе и начине нове богомоље. Старање око тога налазимо и за време Кара-Ђорђа, када је подигнуто врло много црквених грађевина.²⁾ Ово је старање под Кнезом Милошем још у јачој мери.

¹⁾ Вук С. Караџић, Даница за 1827, 102.

²⁾ Ј. Вујић I, 87, 208, 211, 213, 216; II, 52, 128; Љ. Стојановић, Стари српски записи и натписи, бр. 3832, 3834, 3858, 3878, 3881, 3885, 3886, 3894, 3924; Дѣловодный Протоколъ Кара-Ђорђа Петровића, № 1099, 1459—1465; Неки Ђорђе Кукољ из Мојсиња у Округу Рудничком живео је више година у

Мајстора зидара било је у Србији мало, вештих мајстора готово нимало. У неким крајевима није их било ни за најобичније поправке на бољим старим грађевинама.¹⁾ Што је пак било нешто домаћих мајстора, било их је у Београду, који је био највећа варош, те су ту били и најпотребнији; затим у Пожаревцу и још у неким местима. Њих је Кнез Милош, ради послова, позивао и у Крагујевац. 14 маја 1822. тражио је да му се пошљу из Беорада „дунђери Бошко и Коњалија и још пет или шест искусних мајстора њиховог заната.“²⁾ Из Пожаревца је позиван „Тодор неимар“, „Тодор Петровић неимар“, или „Тодор дунђер“.³⁾ Сем њега било је у Пожаревцу још неких зидара.⁴⁾ Поред ових помињу се још левачки и ваљевски дунђери.⁵⁾ Ови су мајстори били прости људи, без имагинације и без укуса. Највише

Цариграду и тамо се усавршио у зидарском занату. Кад се вратио у Србију начинио је, за времена Кара-Ђорђева, у њој многе грађевине (М. Ђ. Милићевић, Кнеж. Србија, 342).

¹⁾ 13 априла 1820 жали се Јеврем Обреновић из Шапца да не може наћи зидара да поправе манастир Чокешину (Држ. Арх., Кнежевска Канцеларија, Јеврем Обреновић 1820); 21 априла 1829 моли Ст. Стефановић из Пореча Кнеза Милоша да му пошље каквог мајстора да поправи препуклу поречку цркву, јер тамо нема мајстора (Држ. Арх., К. К., Нахија Пожаревачка 1829).

²⁾ Држ. Арх., К. К., Деловодни Протокол 1822.

³⁾ Држ. Арх., К. К., Дел. Прот., 30 јула 1822; 24 јуни 1823; 2 март 1824.

⁴⁾ Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 10 јули 1824.

⁵⁾ 10 јула 1823 пише Кнез Милош Живку Шокорцу „да скупим све дунђере левачке и да их пошље у манастир Каленић да раде“ (Држ. Арх., К. К., Дел. прот. 1823). Ваљевски дунђери се помињу 11 јуна 1834 (Држ. Арх., К. К., Конак Београдски 1834).

што су могли урадити, то је да поправе, а некад и да покваре, опале старе црквене грађевине, или да начине нове цркве. Они су начинили за владе Кнеза Милоша масу цркава по селима. Оне су све, више или мање, истога типа, просте и врло често од дрвета.¹⁾ Куће су градили само по варошима, у турском стилу, од слабог материјала, обично од дрвета са нешто дрвореза. Но цео њихов посао нема везе са уметношћу. Само по изузетку знао је по неки од њих унети нешто укуса у свој посао. Такви су мајстори нарочито тражени на све стране.

Што вреди о мајсторима из Србије, исто вреди и о мајсторима који су долазили из других српских крајева: Старога Влаха, Осата, Пирота, Ниша, Реке, Битоља, Охрида и Арнаутлука.²⁾ Нешто бољи мајстори били су Цинцари, који су долазили у Србију на рад из Македоније и који се у актима врло често

¹⁾ 1 децембра 1822 пише Кнез Милош Јовану Обреновићу да ће „темељ цркве мноковачке од камена, а остало од дрвета бити“ (Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 1822, № 2282).

²⁾ 16 априла 1823, № 638 лато је „објавленије“ Буљугији Миросаву, „неимару дунђерском“ из Вранеша Старовлашке Нахије и Сави Перишићу, „неимару зидарском“ да први са 17, а други са 11 другова могу радити своје занате у „нашем пашалуку“ (Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 1823); 6 маја 1823 шаље Кнез Милош из Крагујевца Јеврему Обреновићу 11 Осаћана да их употреби на рад (Ibidem); 21 јуна 1832 моли Коца Марковић из Пожаревца Кнеза Милоша да му пошаље из Крагујевца 15 мајстора Осаћана да раде на црквама: у Пожаревцу и Рукомији (Држ. Арх., К. К., Нахија Пожаревачка 1832); 11 јуна 1834 помињу се дунђери Рекалџе, Пироћани, Нишлије и Манастирлије (Држ. Арх., К. К., Београдски Конак 1834), Охриђани (Ibidem 1836) и из Арнаутлука (Држ. Арх., К. К., Државни Савет 15 августа 1836).

помињу.¹⁾ Најбољи су били Талијани. За време Турака тешко да их је било у Србији. Али, кад се после ослобођења почела Србија обнављати, почели су и они долазити. Већ 18 јуна 1821 године наређује Кнез Милош да се из Београда пошаље у Крагујевац „маурер Мартин“ заједно са фамалијом.²⁾ 1822 године раде Талијану на патосању и кречењу цркве у Свилајнцу.³⁾ 20 маја 1822 године позива Кнез Милош да му дође из Београда „Талијан Антоније, зидар, који је овде (у Крагујевцу) радио.“⁴⁾ 1823 године раде четири зидара Талијана у Ужицу. Талијани су радили боље и лепше цркве и грађевине од тврдог материјала, или су на обичним грађевинама додавали ко што год „по европејском фкусу“, што обични балкански дунђери нису умели начинити. Кад је 1824 године зидао Кнез Милош конак у Крагујевцу и хтео у њему „имати штокатор, а не по овим обичајима таван“, позвао је Талијана Антонија, који је тада радио у Јагодини, да покаже како се то ради.⁵⁾ 24 јула 1827 шаље Алекса Симић из Београда у Пожаревац мајсторе зидаре који умеју „по немачкој форми“ ударати малтер на зид и кречити, да окрече

¹⁾ Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 14 мај 1824, № 891; 6 јуни 1824, № 1070; Нахија Пожаревачка 1832; Јован Обреновић 15 април 1834; Нах. Пожаревачка 1 јули 1834; Нах. Неготинска 19 октобар 1834; Нах. Алексиначка 25 април 1836, и тако даље.

²⁾ Др. Арх., К. К., Дел. Прот. 1821.

³⁾ Др. Арх., К. К., Дел. Прот. 5 април 1822.

⁴⁾ Др. Арх., К. К., Дел. Прот. 1822.

⁵⁾ Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 1824, № 1086,

цркве у Окугу Пожаревачком.¹⁾ Из акта се не види да су ови мајстори били баш Талијани, али се јасно види колико су србијански мајстори били примитивни кад нису умели ни малтерисати ни кречити „по немачкој форми“.

Поред многих малих цркава и обичних грађевина,²⁾ за владе Кнеза Милоша саграђене су ове важније грађевине: Конак у Крагујевцу (ова, како каже Ј. Вујић,³⁾ палата сазидана је 1824 године), даље: здање намењено за Кнежев Двор (данашње Министарство Финансија), отпочето 1829, а завршено 1836 године; Кнежев двор у Београду, (доскорашњи Касацциони Суд, 1831); Кнежев Двор у Топчидеру (1831); Двор Београдског Народног Суда у Сава Мали (1834); Нови Кнежев Двор у Топчидеру (1834); Црква у Топчидеру (1834); Табакана у Топчидеру (1834); Кула на Топчидерском Брду (1834); Ђумрукана на Сави (1835); Маркова Црква у Београду (1835); Велика Касарна у Београду (1836); Касарна

¹⁾ Држ. Арх., К. К., Нах, Пожаревачка 1827.

²⁾ Још 14 децембра 1815 године пише Кнез Милош кнезовима свих Нахија: „Сваки кнез да изнајде колико места гди су цркве бивале у кнежини својој има, и по имену да опише и у Београд то описаније и число цркви на канцеларију пошље и објави“ (В. и Н. Петровићи II, 142). Подигнуте и обновљене цркве за владе кнеза Милоша биле су детаљно пописане у актима Државне Архиве, али ми је тај списак пропао. Помени о њима нису ни иначе ретки. Види Ј. Вујић I, 43, 66, 80, 86, 177, 197, 200; II, 15, 22, 23, 28, 32, 37, 43, 46, 52, 61, 64, 67, 68, 81, 86, 88, 97, 101, 117, 123, 150; Љ. Стојановић, Стари српски записи и натписи, бр. 3937, 3945, 3967, 3976, 3977, 3978, 3979, 3993, 3994, 4008, 4009, 4010, 4011, 4016, 4018, 4019, 4026, 4029, 4030, 4035, 4096, 4158; М. Петровић I, 715, 718—720.

³⁾ Ј. Вујић, I, 162.

у Топчидеру (1836); Магацин у Топчидеру (1836); Механа у Топчидеру (1836); Палилулска Касарна у Београду (1837); Ледерница у Топчидеру (1838)¹⁾ Београдска саборна Црква започета је 15 јула 1837 и до августа 1838 године била је назидана до крова. Свршена је тек после владе Кнеза Милоша.²⁾ Све су ове грађевине, као што се види, биле државне. Без обзира на њихову лепоту, која је увек релативна, све су биле врло солидне. Као свуда, тако су и код грађевина воља и укус Кнеза Милоша били оно што је главно. Он је одређивао где ће се шта зидати, и од чега ће бити, како ће изгледати, колико ће се платити, и све друго. Све што се радило тражио је да буде солидно и да одговара његовом укусу. Да би био сигуран да ће грађевина добро испасти, он је, по тврђењу једног савременика, „одмах у почетку о једном у земљу укопаном диреку закивао ченгеле да обеси мајстора, ако грађевина рђаво испадне“.³⁾ Грађене под таквим условима, није никакво чудо што грађевине из доба Кнеза Милоша још и данас врло добро служе и што за неке кажу да могу да издрже још и нове спратове.

Сликарство. — О раду на сликарству пре Кнеза Милоша мало се зна. Зна се само то да се и оно јавља са обнављањем цркава и манастира. За Карађорђеове владе, као што смо већ рекли, обновљене су и начињене многе црквене грађевине. За њих су били потребни и живописци. Од домаћих мајстора помиње се тада само Петар Молер, који

¹⁾ М. Петровић, Финансије и установе I, 713—715, 720; М. Ђ. Милићевић, Кнежевина Србија 40.

²⁾ Новине Србске 1838, 250.

³⁾ Сретен Л. П., Путовање по Новој Србији, стр. 61

је као младић, 1804 године, малао конач једног од дахија¹⁾ и за кога се казује да је малао цркву у Тополи.²⁾ Још се, 1911 године, помиње неки молер Јеремија, кога Кара-Ђорђе тражи од проте Матије Ненадовића да га пошље „са свим његовим алатом и са момцима, ако има, цркву јесам свршио, они сад темпло да граде“.³⁾ 10 јуна 1813 године пише из Тополе Кара-Ђорђе своме секретару Стеви Јефтићу да преко Димитрија, молера у Земуну, набави фарбе, „јер нам је од потребе“.⁴⁾ Најзад са живописом је у вези и један барјак од карловачког живописца Стефана Гавриловића, који је у Кара-Ђорђеву Србију послао отац Димитрија Давидовића.⁵⁾

У Србији Кнеза Милоша подизане су и обнављане црквене грађевине још у већој мери. Први живопис је и у њој у вези с њима. Домаћих мајстора није било. Петар Молер удављен је на почетку владе Кнеза Милоша 1816 године. Чак 1836 године, у списку занатлија тадашње Србије налазимо само у селима Среза Рамског два молера, о којима не знамо ништа друго. Сви остали живописци о којима што знамо, с малим изузетком, су Срби из Аустрије. У мају 1817 годин био је у манастиру Браћевишници Ђорђе Лацковић, живописац, и радио иконе и слику архимандрита Мелентија Павловића,

¹⁾ Л. Арсенијевић—Баталака, Историја Српског Устанка I, 49; М. Ђ. Милићевић, Поменик 385.

²⁾ Дѣловодный Протокол њ Кара-Ђорђа Петровића, Београд 1848, Регистар стр. 118

³⁾ М. Петровић I, 804.

⁴⁾ Дѣловодный Протокол њ Кара-Ђорђа Петровића, стр. 168.

⁵⁾ Дѣла Дим. Давидовића I, стр. II.

доцнијег београдског митрополита.¹⁾ 1818 године погађало је „общество поречко“ некаквог „молера из Цесарије“ да им ради темпло.²⁾ 1827—1832 помиње се неки Јања молер, који ради иконе за цркву и молерај за „новоосновану касарну“ 1832.³⁾ 1833 године био је у Крагујевцу Јова молер, који је малао и завесе и кортине за тадашње позориште.⁴⁾ 1834 исплаћено је из благајне Кнеза Милоша Константину Лекићу, сликару из Земуна, 3600 гроша за 8 икона, за измалане певнице и трон за цркву у Топчидеру.⁵⁾ Темпла за манастир Радовашницу и цркву у Зајечару радио је „Ђорђе Бакаловић, живописац“, који је 1840 стално становао у Шапцу, и одатле се препоручивао публици.⁶⁾ Неки су црквени живописци били из јужних крајева Балканског Полуострва. Јамачно је било и Дебралија, или Дибралија, познатих живописаца печалбара, који су радили по свима земљама јужно од Саве и Дунава. Судаћи по имену и помињати Јања молер изгледа да је био Македонац. Изреком се пак помиње да се 1821 године бавио неко време у Србији и радио свој занат „Антоније Вафиолу, молер, Грк из даљних предела“ и да „намерава у Пешту свој род тражити“.⁷⁾ Сви су ови живописци били слаби; најбољи од њих нису се пели изнад најобичнијих занатлија.

¹⁾ Ј. Вујић II, 140.

²⁾ Држ. Арх., К. К., Нах. Пожаревачка, 2) јуни 1818.

³⁾ М. Петровић I, 801; II, 366, 373; III, 244, 546, 586.

⁴⁾ М. Петровић I, 804.

⁵⁾ Ibidem 714.

⁶⁾ Новине Србске 1840, стр. 168.

⁷⁾ Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 12 септемба 1821.

У Србији се у почетку владе Кнеза Милоша није ни знало за други живопис сем црквеног.¹⁾ Временом, и то доста рано, јављају се и живописци, који су радили ван црквеног живописа. 20 априла 1823 позвао је Кнез Милош „живописца србског у Новом Саду, Павла Ђурковића“, на неодређено време „ради живописанија“ своје фамилије.²⁾ Због формалности око пасоша Ђурковић је могао прећи и бити упућен у Крагујевац тек крајем 1823 или почетком 1824 године.³⁾ Ту је он израдио, колико се сад може нагађати, три слике Кнеза Милоша. Прва је попрсје Кнеза Милоша, завршена 19 фебруара, друга је његово „изображеније у целом стасу телесном“, завршена 19 марта, а трећа је опет попрсје, завршена 21 марта.⁴⁾ Ђурковић је, јамачно том приликом,

1) У Стеријиној драми „Београд некад и сад“ износи се како је једна примитивна Београђанка, пошто је провела много година у унутрашњости, дошла своме сину у Београд, у госте, па саазивши портре свога унука почела да се крсти и да говори: „Помози, Боже, дај свако добро и срећу“. На примедбу своје унуке да је то Велимиров портре, она одговара: „Нисам још видела свеца Велимира“.

2) Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 1823.

3) Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 15 децембра 1823 № 2312.

4) На првој је на задњој страни запис: „У Крагуевцу 19-го февруаріа 1824. изживописалъ Павел Ђурковичъ Славеносербинъ родомъ изъ Цесаріе житель вѣ Карловцѣ Сремстѣмъ.“ Била је својина Вука Караџића, и до рата била је у Народном Музеју у Београду са осталом Вуковом заоставштином (Опис ствари из заоставштине Вука Стеф. Караџића Београд, 1900, стр. 24). — На другој је запис, који (транскрибован модерним правописом) гласи: „У Крагујевцу, 19 марта, 1824., изживописал Павел Ђуркович, Славено-Сербин из Карловца, в Среме“. Њу је 1826 видео Јоаким Вујић у двору Кнеза Милоша у Крагујевцу (Ј. Вујић I, 163). — На трећој

израдио и слику Књегиње Љубице, чија се једна копија налазила 1868 године у збирци слика Настаса Јовановића.¹⁾ Из аката се види да је Ђурковић тада израдио још и „оживописаније Савкино и Станкино (кћери Кнеза Милоша)“ и да је за то добио 400 гроша.²⁾ Сем тога Ђурковић је још један портрет Кнеза Милоша „мали, на хартији, тушом начинио“ и из Србије однео. Њега је у Земуну копирао Јанаћ Џиковић, а од Џиковића „дијете Јована Ковача“. То су, на сваки начин, прве репродукције слика Кнеза Милоша. Видећи ове копије у Земуну, Вук Караџић је желео да умножи слике Кнежеве. Због тога му јавља 3 септембра 1824 године да код себе у Бечу има копију детета Јована Ковача, „но лице није нимало налик на Ваше, само су хаљине налик“. Уз то му каже да се из свега види да „ће Ваш портрет или Ђурковић или други когођ издати (макар како) на свијет, а мислим да је најправије да ту част ја добијем“.³⁾ 10 децембра му тражи „онај мали портрет што је Ђурковић моловао“, а ако то не може бити, нека заповеди „ономе молеру из Вршца [Аксентију Јанковићу] нека измолује (тушем на артији) само главу, па ми њу пошљите; а аљине ја имам намоловане доста добро“.⁴⁾ Шта је даље било са том

је запис: „У Крагуевцу, марта 21., лѣта 1824, изживописалъ Павле Гмурковичъ, житель карловачки Сремствѣмъ, сербскогъ православногъ вѣроисповѣданіа“. Ова је слика била својина Краља Милана. Њена мала копија налази се испред друге књиге „Грађе за Историју Краљевине Србије“ од В. и Н. Петровића.

¹⁾ Гласник С. У. Друштва 23, 64.

²⁾ Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 21 март 1824, № 694.

³⁾ Вукова Преписка II, 565.

⁴⁾ Вукова Преписка II. 567.

сликом, не види се. Вук пак у своје *Милошу Обреновићу* (Будим 1828) наштампао је једну слику, испод које стоји: „Писао П. Ђурковић“.¹⁾ Мислим да ће то бити она слика, коју је израдио Ђурковић у Крагујевцу 19 фебруара 1824 године, и која је доцније била у Вуковој заоставштини у Народном Музеју у Београду.

Ђурковић је израдио у Србији још једну слику. Док се, на повратку из Крагујевца, бавио у Београду, стигло је писмо Кнеза Милоша Алекси Симићу, базрђанбаши београдском, „да настоји сваким возможным начином“ да Ђурковић „Ђир Ђорђа (Ђелеша) за увеселеније Господару оживопише“.²⁾ То би била прва карикатура из обновљене Србије.

Одмах после Ђурковића, или можда још док је он био у Крагујевцу, дошао је са препоруком Вука Карацића Аксентије Јанковић, молер из Вршца.³⁾ Јанковић је остао у Крагујевцу до 19 маја, кад му је издато „објављеније“ да му се у Баточини и Свилајинцу даду бесплатно кола до Пожаревца.⁴⁾ Шта је све Јанковић израдио, не види се из аката. Међутим, 20 јуна 1824 године пише Кнез Милош Јовану Обреновићу у Пожаревац да одобрава Јанковићу, молеру, да иде кући и „да тамо испише наручене образе а оданде да их пошље с назначењем цене њине“.⁵⁾

¹⁾ Ова је слика одатле пренесена и у Вукове „Скупљене Историјске и етнографске списе“ I, Београд 1898.

²⁾ Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 21 април 1824, № 694.

³⁾ 24 априла 1824 јавља Кнез Милош Вуку да је Јанковић дошао у Крагујевац, и да ће „ово дана дело художества свог почети“ (Вукова Преписка II, 559; IV, 733).

⁴⁾ Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 19 мај 1824, № 928.

⁵⁾ Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 1824. № 1243.

1834 године дошао је у Србију и у њој остао неколико година Урош Кнежевић, академски сликар.¹⁾ Он је израдио 1835 године за Кнеза Милоша један портрет руског цара и један Кнежев, и за то је добио 20 дуката. Сем тога израдио је неколико мањих слика, за које је добио из народне благајне за рачун Кнеза Милоша 100 талира. Најзад радио је слике историјских личности²⁾ и портрет Кнеза Милоша за тадашња исправничества по целој земљи. У писму Кнезу Милошу од 27 јула 1837 године он помиње да је израдио ове ствари: „1. у парадној униформи целе природне величине портре Ваше Светлости, које се у Високославног Совета сали налази; 2. обашка изнађене ордене Ваше Светлости; 3. историческо изображеније Ваше Светлости оног времена кад сте Србију од тирјанства и пропасти избављали и како и данас избављате, које је Ваша Светлост намеравала за мур определити“.³⁾

У Народном Музеју у Београду било је пре рата још слика које је Урош Кнежевић радио у Србији за владе Кнеза Милоша. Које су све и колико их је било данас се не може знати, јер су и стари музејски инвентари пропали у рату. Због стања у коме се данас налази остатак Народног Музеја не може се рећи ни шта је очувано од Кнежевићевих слика које су пре рата биле у њему. Међутим у једном инвентару очуваних ствари Народног Музеја, који су градили Аустријанци, и који

¹⁾ „Ево већ три године прођоше од како се ја овде у Србији, радећи живописне послове, бавим“, пише Кнежевић Кнезу Милошу 27 јула 1837 године (Држ. Арх., К. К., Школе).

²⁾ М. Петровић, I, 803.

³⁾ Држ. Арх., К. К., Школе.

носи назив „Srpski i jugoslovenski slikari“ налазимо још ове Кнежевићеве слике из времена Кнеза Милоша: 1. Јакова Живановића, секретара Кнежевске Канцеларије (1836), 2. Кнеза Милете Радојковића (1837) и 3. Кнеза Милана Обреновића II.¹⁾

У истоме инвентару налазимо још и четири слике Ђорђа Бакаловића из времена Кнеза Милоша: 1. Митрополита Петра Јовановића (1838), 2. Владике шабачког доцније митрополита Мелентија (1838), 3. Митрополита Мелентија Павловића (1839), 4. Кнеза Ива од Семберије.

Потпуности ради треба поменути да се у фебруару 1838 године бавио у Београду неки Јован Деметровић, „академски молер“ и препоручивао се „србском благородству и благоизбраним обшчествима за ово време док се овде налази... са тим што у свакој струци, по најновијем укусу, особито по јевтину цену, разна моловања предузима: као гвожђа, дрво и проче потребе позлаћивати, а такође и собе тапцирати; равним начином целе домове, собе и покућанства по новоизбраном академическом укусу до удивленија, изрјадно и постојано делом извршити“.²⁾

Најзад, гроба поменути да је и Адолф Берман, директор Књажеске Типографије, могао понешто „обцајхновати“.

Да ли је за владе Кнеза Милоша у којој школи предавано цртање не види се јасно. 20 новембра

¹⁾ Можда ће по овој последњој бити израђен литографисани лик Милана М. Обреновића, који се пре рата налазио у заоставштини Вука С. Караџића у Народном Музеју у Београду. (Опис ствари из заоставштине Вука Стеф Караџића. Београд 1900, стр. 31).

²⁾ Новине Србске 1838. стр. 48.

1839 године отворена је на свећан начин у Крагујевцу Школа Начертанија, о којој не знамо ништа подробније.¹⁾

Прва збирка слика у Србији је збирка Кнеза Милоша. Још у јуну 1823 године добио је он једну „молвану фигуру, која би Белведер дичити могла“, један „Meisterstück молераја“, како је онда речео, која је представљала „једног старца с брадом, у порфиру обученог, на глави чалму и круну носи прегрливши голог нагог, пред њим клечећег и рукама молећег човека“. Слика је била посвећена „Фиршту и Губернатору од Србије, Господару Милошу Обреновићу од Јевте Поповића“.²⁾ Даље, 1826. године, видео је Ј. Вујић у „парадној соби“ Кнеза Милоша у Крагујевцу, поред већ поменуте Ђурковићеве слике Кнеза Милоша, још и „изображенија руских императора на четврт табака напечатана“. То су били: цар Михаил Теодорович Романов, цар Алексиј Михаилович, цар Теодор III Алексијевич, цар Јован Алексијевич, императори: Петар Велики, Петар II, Петар III, Павле I, Александар I, велики кнез Константин Павлович, тадашњи император Николај I, велики кнез Михаило Павловић, руски министар Строганов, гроф Витгенштајн, турски цар Махмуд II и Наполеон Бонапарта.³⁾

Ова скромна и проста збирка слика постепено је умножавана. Већ 1829 године помиње Пирх у крагујевачком конаку још и „лепе бакрорезе, који представљају низ старих српских владалаца, Нема-

¹⁾ Новине Србске 1840, стр. 25.

²⁾ Вукова Преписка III, 114.

³⁾ Ј. Вујић, II, 163—164.

њића¹⁾), и портрете знатнијих лица новијег времена“, алегорију Добročинства, која је „копија једне од слика из белведерске галерије у Бечу,“²⁾ и једну слику Кнежеву. Обе последње слике рађене су масном бојом и тако су добре „да их можемо сматрати као почетак васпостављања лепих вештина у Србији“. Радио их је неки млади Србин, за чије школовање има заслуга Кнез Милош.³⁾ Најзад се Кнежева збирка слика развила у читаву галерију. У августу 1833 године купљене су у Земуну од Константина Лекића, сликара, три велике слике за 2000 гроша и пренесене у Кнежев двор.⁴⁾ Исте године у децембру понуди Кнезу Милошу Наум Димитријевић земунски старинар, једну колекцију „икона и фигура“ на откуп, и он је откупи за 10.000 пореских гроша или $416\frac{2}{3}$ дуката. Колекција је садржавала дванаест великих слика са рамовима, од којих су десет биле од српских сликара (три од Арсе Тодоровића и седам од Јована Стајића—Ташковића), једна од „непознатог кинстлера“ и једна од „капетана Франца од Штрифе.“⁵⁾ Галерија је и доцније, колико се зна, умножена радovima Уроша Кнежевића, а можда и другим сликама.

Још се слике помињу код Јеврема Обреновића. 1826 године видео је Ј. Вујић у његовом двору у

¹⁾ Ово ће бити јамачно бакрорези Јосифа Миловука, поштанског књижара, „који је прве слике прекосовских владалаца и косовских јунака издао“ (Сретен Л. П., 127.)

²⁾ Можда је ово она иста слика коју је Кнезу Милошу 1823 године дао Јефта Поповић и коју смо мало час помињали.

³⁾ О. Д. Пирх, Путовање по Србији у години 1829, стр. 167.

⁴⁾ М. Петровић I, 801.

⁵⁾ М. Петровић I, 801—802. Ова се збирка доцније чувала у Двору Кнеза Милоша у Топчидеру (Гласник С. У. Друштва 23, 67).

Шапцу „изображеније“ Кнеза Милоша и Јевремово.¹⁾ У шареној соби београдског двора Кнеза Милоша налазиле су се 1824 године „две контрафе: Јего Сијателства и Госпође Савке“, а 1829 године само „једна контрафа Госпође Савке“.²⁾ Да ли је још где било слика, нема помена.

Најзад, под Кнезом Милошем се помињу и питомци на страни који уче сликарство. Још 1829 године, као што смо рекли, помиње Пирх неког младог Србина који је за Кнеза Милоша израдио копију алегорије Добročинства и његову слику, кога је он школовао.³⁾ Даље, 1832 године налазимо као стипендисту за сликарство Павла Радмировића.⁴⁾ Сем тога слат је у Беч да учи литографију Анастас Јовановић.⁵⁾

Музика. — О народној, јединој српској музици која је живела у Србији у почетку владе Кнеза Милоша, нема се шта много рећи. Она је била или вокална, коју су изводили млади људи и жене и девојке, или инструментална, коју су изводили људи, обично млађи, на гајдама, дудуцима и двојницама. Најзад, она је била и комбинована из вокалне и инструменталне у певању уз пратњу гусала. Оваква је музика задовољавала целокупну потребу нашега сеоскога света и на весељима, и на поселима, и на игранкама, и при раду, и за стоком, и на путу. За

¹⁾ Ј. Вујић, II, 95.

²⁾ М. Петровић, I, 381.

³⁾ Пирх, 167.

⁴⁾ Држ. Арх., К. К., Школе 1832.

⁵⁾ М. Ђ. Милићевић, Додатак Поменику, 61—62; Новине Србске 1841, стр. 398.

каквом вишом музиком у маси се народној није ни знало.

У народну вокалну музику рачунам и црквено певање. О њему немам скоро никаквих података. Судаћи по свештеницима, којима је падало у дужност да је негују, она је морала бити врло слаба, као год што је била слаба и њихова спрема у опште. Постепено, са доласком у Србију свештеничких кандидата из Аустрије, нарочито са отварањем Богословије, и она се почела подизати. Али се, пр. свем том, за дуго остало на slabим свештеницима и на њиховом примитивном певању. Сем свештеника, црквено су певање знали и учитељи. Нарочито су га добро знали они учитељи који су долазили из Аустрије. У Београду се помиње „слаткопевац“ учитељ Михаило—Миша Николић, старином из Ресника, те се презивао и Ресничанин, али је био родом из Земуна.¹⁾ Учители су учили црквеном певању и своје ученике. Један ђачки хор, распоређен поред певница, с обе стране олтара, певао је у пожаревачкој цркви 19 октобра 1829 године, на дан рођења Милана Обреновића.²⁾ Спремао га је јамачно тадашњи пожаревачки учитељ Аврам Гашпаровић, родом из Петровог Села у Бачкој.³⁾ — У Београду је преовлађивало грчко црквено певање. Њега је неговало грчко свештенство и грчко становништво. Знали су га и многи Срби, чак и они који никад нису учили грчкога језика, просто из похађања цркве београдске, у којој се служило и певало грчки.⁴⁾

¹⁾ Сретен Л. П., Путовање по Новој Србији, 106; Држ. Арх., К. К., Школе 1836.

²⁾ Пирх, 73.

³⁾ М. Ђ. Милићевић, Поменик, 98.

⁴⁾ Сретен Л. П., 122.

Сем народне инструменталне и вокалне музике налазимо у ослобођеној Србији још и турску и циганску музику.

Прву су нарочито неговали везирови музиканти, над којима је био један мектербаша (капелник). „Везирова музика“, како су је називали, имала је: две хегеде, један сахан, један велики бубањ, једне цимбуле, једне даире са прапорцима и један триангл „илити просто рећи саџак“, у који је једна зракава Циганка с једном гвозденом шипком ударала.“¹⁾ „Овакова инструмента не могу концерт музикални чинити“, приметио је још онда Јоаким Вујић. Утисак од њих лако је замислити. Везирови су музиканти уз музику и певали турске и арнаутске песме. И о њиховом певању вреди што и о свирању. Пирх га назива „ужасним дерањем“. Ова музика била је „свакодневна забава Његове Екселенције“ београдског везира и почаст његовим одличним гостима.²⁾ У знак особитог благовољења и пажње, везир је своју музику позајмљивао и истакнутим Србима, кад би имали какво весеље. Такву једну љубазност учинио је везир Николи Брзаку о венчању његове кћери 1826 године.³⁾

Другу су неговали Цигани. Она је била циганска само по томе што су је изводили Цигани, иначе

¹⁾ Ј. Вујић, I, 37. Изгледа да је везирова музика била много већа од овог Вујићевог описа. 21 септембра 1821 јављају кнезови београдски Кнезу Милошу да су београдски Турци, кад је адакалски Абдурахман-паша наименован за београдског везира, послали изасланике у Адакале са половином Марашлијине музике (Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 1821, № 87).

²⁾ Пирх 41—42.

³⁾ Ј. Вујић, I, 35—37.

није имала ничега специјално циганскога. Цигани су свирали и певали српске и турске песме и мелодије, онако како им се где тражило. По селима они су свирали и певали српско комађе, а по варошима, где је било више Турака, турско. Инструменти су им били: ћеманета, кларинети, зурле, даире и бубњеви. Кнез Милош и његова фамилија имали су своје Цигане свираче.¹⁾ 1829 године били су свирачи Кнеза Милоша Мустафа и један његов пратилац. Свирали су у виолину и кларинет. Свирање им је било, кажу, налик на удешавање инструмената пред свирање. Они су и певали, и то „турске песме од два стиха, већином љубавне“, али им „је мелодија била спуштање и дизање хроматичне скале, и налицила је више на ратну песму, но на израз нежних осећања“.²⁾ Они су, сем обичног свирања о ручковима и весељима, својом свирком још и поздрављали Кнеза Милоша о свечаностима, испраћали га на пут и дочекивали с пута.³⁾ Они су остали његови свирачи и онда кад је у велико била заведена „књажевска банда“.⁴⁾ Сем Цигана бавиле су се музиком и Циганке. Оне су обично само певале. Оне су певале и Кнезу Милошу.⁵⁾ Цигани су свирали и пе-

¹⁾ 18 јула 1822 шаље Кнез Милош сину Милану „Чају место Мете да му свира“ (Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 1822); 19 јуна 1823 шаље му Метицу да му свира док се он [Милош] не врати са Милановим свирачем Кара-Ахметом (Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 1823).

²⁾ Пирх 59—60.

³⁾ Пирх, 74, 172.

⁴⁾ М. Петровић III, 338.

⁵⁾ 21 марта 1821 наређује Кнез Милош Јовану Обреновићу да му прибави „Две Циганке певачице“ које су већ раније биле код њега (Држ. Арх., К. К., Дел. Прот. 1821).

вали и другој отменој господи онога времена. Тако су 1829 године, за Пирхова бављења у Чачку, „Муштафина виолина и његове песме зачињавале ручак“ код кнеза Васе Поповића.¹⁾

То је све музичко наслеђе што га је слободна Србија добила од турских времена. Постепено се, међутим, почиње развијати и другојача музика. Сем народнога певања, почиње се, мало по мало, јављати и уметничко. Њега су доносили досељеници из Аустрије. Пирх казује како се 1829 године у Пожаревцу састајао у вече са господом из Кнежеве околине у здању где је била канцеларија и ту је „обично бивало и музицирања; свирало се у гитару и певале српске и немачке песме.“²⁾ Шта више, временом се јављају и композитори. Они су дилетанти и досељеници су из српских земаља изван Србије. Тако је у манастиру Раваници игуман Никанор, родом Шибенчанин, наредио те су 1829 године пред Пирхом и другим гостима „манастирски певчици певали песме у славу Србије, које је он сам саставио и уз то мелодију удесио... Певали су их у брзом, ратоборном, темпу, а рефрен су понављали сви у хору“.³⁾ После овога времена су овако импровизиране песме и мелодије врло честе, особито у част истакнутих личности и важних догађаја.⁴⁾ Изводили су их хорови дилетаната, нарочито ђака, кад би се указала потреба. Прво певачко друштво налазимо тек 1839 године, и то у Крагујевцу. Кад је

¹⁾ Пирх, 139.

²⁾ Пирх, 72.

³⁾ Пирх, 120.

⁴⁾ Новине Србске 1837, бр. 42; 1838, бр. 8, 44; 1839, бр. 7., и тако даље.

постало, не види се. Чланови су му били професори и други чиновници, а хоровађа Вукашин Радишић, професор.¹⁾

Поред вокалне, јавља се и инструментална уметничка музика. И она долази из Аустрије. 7 новембра 1823 године тражи Кнез Милош да му кнезови Суда Београдског „пошљу музиканте прешавше из Земуна у Крагујевац“, и они га 3 децембра извештавају да су из Немачке (Аустрије) прешла она три музиканта које је тражио.²⁾ Но инструментална уметничка музика не остаје само на дошљацима. Она се почиње одомаћивати и међу чистим Србијанцима. И ако се у тадашњој примитивној средини сматрало да је свирање искључиво мушко занимање, а од женскиња да се њиме могу бавити само Циганке,³⁾ ипак прво уметничко свирање у Србији започиње женскиње, и то женскиње из првих кућа. 1823 године почела је да учи свирати у клавир Јелисавета (Савка), млађа кћи Кнеза Милоша, којој је тада било десет година. Учила је у Београду, у кући доктора Вита Ромите, доцнијег таста доктора Куниберта, где је била послата на васпитање.⁴⁾ Пирх казује у октобру 1829 године о Јелисавети да је образована, да има нешто европског васпитања, да говори талијански, и да „свира у клавир“.⁵⁾ Јамачно је за њу слао „музикалије“, лети 1829 године, преко Вука Караџића, Јосиф Миловук, књијар из Пеште.⁶⁾ 1829 године почела су да уче

¹⁾ Ђ. Малетић, Грађа за историју позоришта, стр. 5.

²⁾ Држ. Арх., К. К. Дел. Прот. 1823.

³⁾ Ј. С. Поповић, Београд некад и сад.

⁴⁾ М. Гавриловић, Милош Обреновић, II, 712.

⁵⁾ Пирх, 65.

⁶⁾ Вукова Преписка IV, 253, 260, 262, 268.

„ударати у гитар и у клавир“ и деца Јеврема Обреновића у Шапцу. Јеврем Обреновић, најпросвећенији Србијанац, узео је био те године Д. Тирола и његову госпођу да буду домаћи учитељи његове деце.¹⁾ Да би му се деца свестрано образовала, узео им је и учитеља за музику. Али, или због каквих интрига, или можда из породичне ненависти, изгледа да Кнезу Милошу није било право што и Јевремова деца уче музику, те га је за то прекорео. Тај прекор нисам могао наћи, али се од прилике види из Јевремова одговора. 25 августа 1829 године пише из Шапца Јеврем Обреновић Кнезу Милошу врло снисходљиво и у виду извињавања да у Шапцу „истина има један човек, бивши Јевреј, а сада католик, који је у више отмених домова у Цесарији децу учио ударати у гитар и клавир“ и да „у ове инструменте учи ударати нашу децу ради одморка, и то у собама да се звук ових инструмената на поље чути не може, нити су се икад деца чаршијска на звук ових сабирала, нити су их момци разгонили. Може бити да сам у овоме погрешно, но ако је височајша воља Ваша, ја сам готов и жену и човека овог од деце отпустити“.²⁾ Мало по мало свирање у клавир и у гитару, особито у Београду, узело је приличнога маха, тако да је кроз деценију две могла једна изображена Београђанка рећи својој примитивној баби: „Иди у прве куће, свуда ћеш наћи или фортепијано или гитар“.³⁾

„Бивши Јевреј“ Јеврема Обреновића канда није дуго остао као учитељ музике његове деце. На његово место дошао је други, и то прави „Јевреј“. И

¹⁾ М. Ђ. Милићевић, Поменик, 713.

²⁾ Држ. Арх., К. К., Јеврем Обреновић, 1826—1830.

³⁾ Ј. С. Поповић, Бесград некад и сад.

ако се и овај други не именује, јасно је да то није био нико други до Јосиф Шлезингер. То се лепо види из једног његовог писма из 1836 године.¹⁾ Томе човеку пало је у део да буде оснивач и прве музичке капеле у Србији и да за дуго музика у њој буде везана једино за његово име, које постаје синоним и стални назив за капелника у њој.²⁾ О његовој се прошлости мало зна. Био је родом из Сомбора, музику је учио приватно, свирао је у разним обичним и позоришним капелама, док најзад, није постао капелник новосадске грађанске гарде. Ту се и оженио.³⁾ Изгледа да му није ишло добро, јер су га, после доласка у Србију тужакали из Новог Сада за дугове из 1828 и 1829 године у стварима и у новцу, које су учинили он и његов отац „на спасеније и одержаније његове убоге тада фамилије“.⁴⁾ У почетку је, као што смо рекли, био само учитељ Јевремове деце у Шапцу. Доцније је ту створио и војничку капелу, „банду“, како се онда говорило, за његове солдате, и спремао војничке кандидате

¹⁾ 23 августа 1836 вели Шлезингер у писму Кнезу Милошу: „...још пре седам година, 1829, кад сам ја у Шапцу код Сијателног Господара Јеврема био...“ (Држ. Арх., К. К., Војска 1836 године).

²⁾ За дуго после Шлезингера сви су капелници у Србији називани Шлезингерима, као што су, по Винклеру и Њиговесцу, сви књиговесци називани Винклерима (Сретен Л. П., 187.).

³⁾ Ови су податци узети из једне непоуздане књиге о Шлезингеру, коју је написао, тобож по казивању самога Шлезингера, Ф. Ш. Кухач и која се зове: Josif Šlezinger, Zagreb 1897, 13–18.

⁴⁾ Тужба Вилхелма Грозинера новосадског апотекара Кнезу Милошу од 15 августа 1836 (Држ. Арх., К. К., Лекарни и апотекари, 1836).

који су слати у Шабац на „науку музикалног искуства“.¹⁾ После неког времена затражи Кнез Милош од брата да му ову „банду“ уступи, и он то учини. То је свршено, изгледа, с пролећа 1831 године.²⁾ Тако би заснована „књажевско-србска банда“, а Шлезингер постаде први „књажевско-србске банде капелмајстор“, са платом од 300 гроша на месец или 360 талира на годину,³⁾ која је доцније повишена на 400 талира годишње.⁴⁾

Шлезингер је био без правилног музичког школовања, више практичар но теоретичар. Он је и компоновао, али му композиције „глазбено-ортографски“ нису биле коректне. Оно што је главно, он је имао „знатну глазбену праксу“ и „глазбено извежбано чувство“.⁵⁾ Са таквом спремом отпочео је Шлезингер свој рад у Србији. Са собом је довео још и два три извежбана музиканта са стране,⁶⁾ остало је саставио од Србијанаца. У почетку је било свега 16

¹⁾ 6 октобра 1830, № 1, пише Илија Момировић Кнезу Милошу да је било „одшедших у Шабац на науку музикалног искуства тобошара 8“ (Држ. Арх., К. К., Војска 1830).

²⁾ 22 маја 1831, № 386, јавља из Шапца Јеврам Обреновић Кнезу Милошу да му шаље бандисте и капелника, а 30 маја му пише како му је мило што је „капелмајстор Шлезингер с бандистима сведоцбу о успеху њиховог овде пребивања показао и да сте успехом њиховим задовољни“ (Држ. Арх., К. К., Јеврем Обреновић 1831).

³⁾ М. Петровић, III, 320, 334, 335, 361, 394, 414, 590, 600, 628, 643, 644.

⁴⁾ Држ. Арх., К. К., Држ. Савет 18 новембар 1839., № 5068.

⁵⁾ F. Š. Kuhač, Josif Šlezinger, 13—14.

⁶⁾ Странаца је било у „књажевској банди“ изгледа непрестано. Из једног „списка књажевских музиканата“ види се да је 9 маја 1836 године било од 29 бандиста: родом из

бандиста са „тамбурмажуром“ Михаилом,¹⁾ доцније им је број варирао између 30 и 44.²⁾ Колика је била плата бандиста, не види се тачно, јер је у рачунима увек завођена целокупна сума која им је издавана, али изгледа да је просечно износила око 10 гроша на месец. Михаило „тамбурмажур“ имао је 40 гроша месечно, или 48 талира на годину.³⁾ Поред плате су и капелник и бандисте добијали с времена на време и поклоне.⁴⁾ Музичке инструменте и музикалије куповала је народна каса.⁵⁾

Нови капелник је имао врло великих тешкоћа са својом бандом. Бандисте су били обични војници, регрутовани од примитивних, полуписмених или неписмених сеоских младића. 1836 године, од 22 бандиста, рођена у Србији, сви су били синови земљоделца. Примани су или као добровољци или по наредби.⁶⁾ За њих су били огромни напори научити компликоване музичке знаке и савладати тешку музичку технику. Уз то су, као и други војници, морали радити и друге тешке послове. Тек 1836 године издао је наредбу Кнез Милош да се „бандисте само

разних окружија тадашње Србије 22 и 7 иностранца, од којих су: 1 из Цесарије, 5 из Турске и 1 из Арапске (Држ. Арх., К. К., Војни Рапорти. 1836). Овај се Арапин често помиње у актима и литератури из доба Кнеза Милоша.

¹⁾ М. Петровић I, 691.

²⁾ 16 јуна 1831 било их је свега: 1 „капел-мајстор“ и 31 бандист (Држ. Арх., К. К., Војни Рапорти 1831, № 34); 9 маја 1836 било је 29 бандиста (*ibid.* 1836); 5 октобра исте године 44 (*ibidem*); 3 јануара 1837 било их је 42 (*ibid.* 1837).

³⁾ М. Петровић III, 320.

⁴⁾ *ibidem*, 291, 292, 338.

⁵⁾ *ibidem*, 319, 320.

⁶⁾ Држ. Арх., К. К., Војни Рапорти, 9 мај 1836.

с музикалним изученијем, које много труда изискује, занимају“ и „да бандисте само бандисте буду, а шнајдери и чизмари нека буду из војничке гарде“.¹) Ни иначе на њих није обраћана велика пажња. 1836 године жали се Шлезингер да „има у банди 14 регрута, који нити јапунџета, нити другог каквог одела имају, а старих 28 бандиста, који су пре три године мундире добили, [да су] без таквог остали, то јест парадни мундир окрачао је и по већој части [се] издеро, а посведневни се сасвим исцепао“.²) Из рапорта се види, да су музиканти често побољевали. Из једног рапорта крајем јула 1835 види се да су осморица у један мах били у „шпитаљу Гарде Књажевске“.³) 3 јануара 1837 било је: у касарнском шпитаљу 1, а у главном шпитаљу 4 бандиста, и тако даље.⁴) Свему овоме треба додати војничку стегу и дисциплину и честа путовања из места у место, па ће бити јасно колико је младићима слободне природе тешко падала бандиска дужност. Због тога су њихова бегства⁵) и молбе, било за отпуст из

¹) Држ. Арх., К. К., Војска, 7 мај 1836 № 1788.

²) Држ. Арх., К. К., Војска, 3 децембра 1836, № 168 и 18 децембра 1836, № 198

³) Држ. Арх., К. К., Војска, 1835.

⁴) Држ. Арх., К. К., Војни Рапорти, 1837, № 13.

⁵) „10 овог месеца бандист Катанић из села Средњи-ковца опет утече“ (Држ. Арх., К. К., Војска 13 јули 1831, № 36); 7 августа 1832 јавља капетан гарде Михаил Павловић да је добошар Обрад Недовић из села Бреснице отишио незнано куд (Држ. Арх., К. К., Војска, 1832); 30 августа побегла су два бандиста чамцем преко Дунава (Ibidem); уочи 21 марта 1833 побегао је из касарне бандист Живојин Томић из Дубља Шабачке Нахије оставивши мундир и обукавши жалуђерско одело, које је негде купио (Ibidem 21 март 1833

банде¹⁾, било за прелазак у другу војну службу,²⁾ врло честа. Има примера да су неки били незадовољни и са наставом која им је давана из музике.³⁾

Дужности „књажевске банде“ биле су врло разнолике. Она је, на сваком месту, била лична банда Кнеза Милоша и служила је свима његовим потребама и потребама његове фамилије: о дочецима, испраћајима, слави, Божићу, Богојављењу, Ускрсу, свечаним ручковима, баловима и другим приликама.⁴⁾ С тога је морала бити свуда где је био Кнез: у Пожаревцу, Београду, Брестовачкој Бањи, кад би он тамо ишао на лечење, у Брегову, кад је тамо ишао да прими орден којим га је султан одликовао.⁵⁾ Банда је путовала и са члановима његове породице, кад би куд год ишли на кумство или друго какво ве-

№ 6); у половини јуна 1836 побегла су два бандиста: Никола Тасић из Нах. Пожаревачке и Стефан Катић из Градишта (*ibidem* 16 јуни 1836) и тако даље.

¹⁾ Држ. Арх., К. К., Војска, 15 мај 1833; Војни Рапорти 10 децембар 1838.

²⁾ 12 јануара 1834 моли Кнеза Милоша Мита Аћимовић, родвм из Ниша, да га премести у коњичку гарду за трубаача где би му било лакше дувати (Држ. Арх., К. К., Војска 1834); 11 децембра 1835 моли Алекса Вељковић, бандиста, да после четиригодишње службе, може ступити у пешачку гарду за стражмештера, јер га прса побољевају, а писмен је, те би могао нову дужност вршити (*ibidem* 1835).

³⁾ 7 фебруара 1835 моли Кнеза Милоша Василије Михаиловић, бандиста да му да отпуст да може отићи у Русију да продужи учење, јер је још млад и „јербо ми није ништа фајде што седим, науке никакве не учим“ (Држ. Арх., К. К., Војска 1835).

⁴⁾ Новине Србске 1834, бр. 1, 4, 5, 8, 17, 30, 42; 1835. бр. 1836, бр. 3, 6, и тако даље.

⁵⁾ Новине Србске 1834, бр. 89.

сеље.¹⁾ Затим, она је служила војничким потребама и свирала за време војничких вежбања и парада. Банду је Кнез Милош и позајмљивао, кад је коме хтео да укаже своје благовољење. 27 јануара 1838 године давао је енглески консул ручак и бал у част свога авансмана за генералног консула, на којима је био и Кнез Милош заједно са многим другим званицама. И о ручку и на балу свирала је „књажеска банда“.²⁾ Најзад, банда је била у неку руку и народна, и свирала је о народним празницима, бакљадама и илуминацијама и другим весељима, као што су: рођен дан Кнеза Милоша³⁾ и принчева⁴⁾, дан заклињања Кнеза Милоша на Устав 1835,⁵⁾ и тако даље. На послетку, банда је давала и концерте.⁶⁾ Свима овим ризноликим потребама излазили су Шлезингер и његова банда на сусрет како су најбоље знали.

Музички укус тадашње србијанске публике био је врло низак. „Столица с музиком“, „бурмутица с музиком“, „печат Господарев који има музику у себи“ што се помињу међу стварима у двору Кнеза Милоша⁷⁾ не дају високу сведоџбу о музичком укусу Кнежевог двора. Исто тако не ни Мустафа, Кара-Ахмет, Метица и други Цигани и Циганке што су увесељавали и забављали Кнежев двор. Музички укус масе народне стајао је још ниже. Због тога је

¹⁾ Б. Куниберт, Српски Устанак и прва владавина Милоша Обреновића, 372.

²⁾ Новине Србске 1838, бр. 4.

³⁾ Новине Србске 1834, бр. 11.

⁴⁾ Новине Србске 1834, бр. 36.

⁵⁾ Новине Србске 1834, бр. 6

⁶⁾ Новине Србске 1834, бр. 17, 42, и тако даље.

⁷⁾ М. Гавриловић, Милош Обреновић II, 705.

Шлезингер пошао срећним путем што се, чим је започео рад у Србији, трудио да ради у духу српске народне музике. Он је записивао и разрађивао за своју банду мелодије српских народних игара и песама, па их је банда, или као такве свирала,¹⁾ или је он из српских народних мелодија и мотива састављао маршеве у српском духу,²⁾ или је записивао песме, па их хармонизирао за хорове уз пратњу банде.³⁾ Тај локални, народни карактер музике „књажевске банде“, који у том погледу није ишао далеко од србијанско-оријенталне музике коју су изводили србијански Цигани, таман је одговарао духу и укусу тадашње србијанске публике. То је оно што се почело формирати као србијанска музичка култура и осећати као специјално своје. То је оно што је остављало дубоке утиске, који се, као оно слика завичаја, тешко заборављају. Кад су 1839 године крагујевачки ђаци отишли у бечку оперу, па „кад су чули оперско певање, запушили су уши да не слушају“. „Тако нам се, вели један од њих, то оперско певање чинило нехармонично. Онда би тек видели и с тугом се сећали да нема преко нашег капелмајстора Шлезингера, кад банда засвира „Коконице, Иван-ван“, или кад Кара-Мустафа, оберлаутар Књаза Милоша, зазвире „Болан ми лежи Кара-Мустафа“, и многе друге наше арије, које су нам биле лепше и умилније него и саме опере талијанске.“⁴⁾

¹⁾ Сретен Л. П., 61.

²⁾ „Онда смо [1830?] први пут чули прву српску банду, која је свирала маршеве од српских арија и песама, као: „Коконице, Иван-дан“, „Болан ми лежи Кара-Мустафа“, позната Хајдук-Вељкова песма и многе друге арије, песме и игре“ (Сретен Л. П. 123. 189.)

³⁾ Сретен Л. П., 187—188.

(Сретен Л. П., 189.

Сем националног карактера музике, на тадашњу је публику правила утисак и сама банда: множином свирача и њиховим војничким држањем, разноликошћу и чудноватошћу инструмената, јачином свирања, и сличним. Ефекат што га је производила био је силан. На војничким вежбањима и парадама, кад су свирани маршеви, на дочецима и испраћајима Кнеза и његове фамилије и на другим свечаностима и весељима, кад су свиране песме и игре, на концертима и баловима, на којима је поред осталог банда пратила песме које су за такве прилике спеване и које је Шлезингер компоновао и спремао им певаче и пратњу бандом — публика је падала у прави занос. 14 октобра 1834 године свечано је прослављено одликовање Кнеза Милоша од стране султана. У вече је био бал. Долазак Кнежене фамилије на бал банда је громко поздравила. Чим су се гости наместили, певачки хор, састављен од чиновника, имао је да отпева песму Димитрија Исајловића, спремљену за ову прилику. Банда одсвира „глас по коме ће се ова песма певати“, а чиновници отпочеше:

Сунце јарко српском сину
Изобиљно сипље зраке,
Оризонт му сав засину...

Цела је публика била тронута лепотом песме, а нарочито певањем, тако „да си морао мислити да си у сред талијански театра... и најмањему гласку знали су ови [певачи] дати такву важност да је сваки и најпростији слушатељ сваким звучићем песме њине био обајан. Банда је тако удесно одсвирала последње две врсте сваког стиха, да се о њој рећи може да ни за најискуснијом европском бандом не

остаје“. „Ниси ока видео које није било наводњено“, сваки се „разнеженим чувствовао“. Тако су регистrirале *Новине Србске* утисак што га је учинила банда на тадашњу србијанску елиту у Крагујевцу.¹⁾

Но нису само Србијанци бивали „обајани“, слушали наводњених очију и „разнеженим се чувствовали“ од „књажевске банде“, но су се чак и „Земунци много чудили докле је наша банда успела у свом художеству“. А то није била мала ствар, јер је Земун био наш најближи културни центар, дистракција Београда, главни депозит из кога су набављане све више потребе, и образац за укус, бон тон и моду свима горњим слојевима Србије. То је било 1834 године, приликом удаје кћери Јеврема Обреновића, кад су се „Земунци много чудили докле је наша банда дотерала у свом художеству“ и кад су Шлезингер и његови бандисте „похвалу Земунаца заслужили“.²⁾

Шлезингеров репертоар, међитим, изгледа да није био врло високо уметнички. Нигде нема помена да је са својом бандом изводио ствари више уметничке вредности. То је сасвим природно, ако се узме на ум његова музичка спрема, музичке квалификације његових бандиста, укус тадашње србијанске публике и, најзад, разнолике потребе које је тада једна једина банда Србије имала да задовољи. Но зато је његов репертоар био врло разнострук. Ту су народне или већ одомаћене старинске песме са својим мелодијама, или песме тадашњих песника, којима су давали мелодије, било он сам, било примитивни музички дилетанти тадашње Србије; затим

¹⁾ Новине Србске 1834, № 42.

²⁾ Новине Србске 1834, бр. 1.

народне игре које је он стављао у ноте и маршеви, које је он компоновао или преносио са стране. Сем тога, на тадашњим дворским баловима он је изводио и друге, стране, игре: и бугарске, и влашке, и немачке, шведске, мађарске, и менуете, и тако даље.¹⁾ Најзад, његов је рад у вези и са зачетком позоришта у Србији.

На послетку, треба поменути и то да је Шлезингер имао и библиотеку, „музикалну библиотеку“, како је сам назива, коју је себи „од младости до сад набављао“ и којом је „себе у художеству музикалном свемогућно усавршенствовати постарао се“. Она је била „снабдевена свима предметима, који су како за теоретическоје наставленије художества овог нужни, тако и за најбоља увеселенија од најискуснијих художника на свет издани“. Није потребно ни помињати да је то прва „музикална библиотека“ обновљене Србије. Њу је Шлезингер 21 фебруара 1835 понудио Кнезу Милошу на откуп, уверавајући га да ће „свагда на ползу Србске Државе, а нарочито учећих се бандиста, служити моћи“.²⁾ Да ли је откупљена и шта је с њом даље било, нисам могао сазнати.

Играње. — О народном се игрању нема шта много рећи. По селима су се играла наша кола (или ора) уз песму или уз музику од дудука или гајда, коју је сам народ изводио. По варошима се играло то исто уз музику од ћеманета, кларинета, зурли, даира и бубњева, коју су изводили Цигани. Сеоска кола су имала народна имена и била су врло при-

¹⁾ Новине Србске 1834, бр. 42.

²⁾ Држ., Арх. К. К., Војни Рапорти 1835.

митивна; варошка су имала имена српска (четворка, Лепа Маца), или грчка (Кокона Мариола), или грчка па србизирана (Коконица), или грчка па, преношена од влашких Цигана, румунизирана (Кокоњеште), и извођена су са много више укуса и елеганције.

Турци никад нису играли, али су зато њима, у веселим часовима, играли Цигани и Циганке. Ово наслеђе од Турака за дуго се одржало и међу Србима у ослобођеној Србији. Циганско играње је било понекад врло лепо, пуно покрета и фигура, у којима су се наизменично ређали или хармонично допуњавали источњачки занос и страст, тиха сентименталност и притајени севдах. Још 1658 године хвали један француски путник играње Цигана и Циганака у Београду уз пратњу ћеманета.¹⁾ У време Кнеза Милоша српске вароши су имале много циганских играча и играчица. О Циганкама играчицама није потребно трошити речи. Оне су и данас у нашим јужним крајевима онакве какве су биле њихове прабабе у северној Србији. Један путник из доба Кнеза Милоша оставио нам је врло живописну и импресивну слику једног младог Циганина играча у Смедереву. Било му је око шеснаест година. Био је затворено жућкасте боје, правилних лепих црта, сјајних очију, дуге црне, разбарушене косе, витка струка, у кошуљи пуној бора, златом везеном прслуку, широкој шареној хаљини до чланака, босих ногу и са кастањетима у рукама. Пре но што ће почети игру, начини одмереним корацима по соби неколико кругова. „Неколико удараца са кастањетима, неколико живих покрета и стаде на сред себе. Музика

¹⁾ *Les voyages de M. Quiclet á Constantinople, Paris, 1664, 114.*

је пратила сваки покрет. Сад отпоче грациозна игра, која у скоро пређе у брже покрете и окретања, који на послетку постадоше дивљи, дрхтећи, конвулзивни. Музика је изазивала на све јача напрезања. Падање, брањење, обамирање, скакање и бесно вртење у кругу долазили су једно за другим“. То је било подражавање харемским играма. „Ужасна гипкост тела привлачила је погледе, као год што их је безгранична бестидност покрета одбијала. Кад се очекивало да падне од умора, онда му је свако ново савијање давало нову снагу. На послетку паде изнурен у мојој близини и метну натраг превијену главу на моје колена са склопљеним очима и спуштеним рукама. На миг мога суседа метнух му један новац у уста, и одмах игра отпоче изнова“.¹⁾ — Изгледа да су Цигани играчи играли и у Крагујевцу пред Кнезом Милошем.²⁾

О европском игрању по паровима мало има помена у доба Кнеза Милоша. У Београду је било балова доста рано. Први мени познати је из 1827 године. Њега је приредио један тадашњи гостионичар, пореклом Земунац. Помен о томе нашао сам у његовој молби, којом се обраћа на власт да одреди патролције, који ће са батинама одржавати ред око локала. Но ред игара са тога бала није ми познат. Сигурно су још тада наши Пречани, којих је било доста у Београду, поред наше Четворке, Лепе Маце и Кокоњешта, одиграли и коју полку и посејали прве клице новоме игрању. На дворским баловима у Кра-

¹⁾ Пирх, 51, 52.

²⁾ 14 маја 1822 године пише Кнез Милош Милети Радојковићу „да допусти оним играчима нека дођу у Крагуевац (Држ. Арх., К. К., Дел. Прот, 1822, № 911).

гујевцу, после 1830 године, већ се помињу и стране игре, „немачке, шведске, мађарске и менуети“.¹) Пред крај владе Кнеза Милоша приређивао је балоџе енглески конзул Хоџес у своме дому. На њих је позиван и Кнез Милош и сва тадашња елита. Ту су се играле и стране игре. Ове, по тадашњим србијанским појмовима, врло чудне игре, морале су имати и врло чудне коментаре. Хоџесова Госпођа је била изванредна играчица и радо је играла велики мазур са једним младим нашим чиновником. Кнез Милош му се за то „свакојако потсмевао и дирао га онако по његовом обичају“.²)

Позориште. — Остаје нам да кажемо неколико речи и о позоришној уметности под Кнезом Милошем. Прве позоришне представе у Србији јављају се већ 1825 године, и то у Крагујевцу. Њих су о великим празницима приређивали учитељи нормалних школа са својим одраслим ученицима и другим младићима. На овоме се особито одликовао крагујевачки учитељ Ђорђе Јевђенијевић, младић од 28 година, родом Србијанац, Ужичанин, из села Вране³), али је био свршио нормалне школе, једну гимназију и Богословију у Сремским Карловцима. Ово примитивно дилетантско позориште изгледа да се дуго одржало, јер се помиње и 1829 године, када је из народне благајне издато „учитељем здешњим [крагујевачким] о театру“ 200 гроша.⁴)

Нека врста сталног позоришта јавља се у Ср-

¹) Новине Србске 1834, бр. 42.

²) Споменик 17, 43.

³) Држ. Арх., К. К., Школа, 20 јули 1836.

⁴) М. Петровић I, 798.

бији тек 1834 године. Јоаким Вујић, „славено-сербски списатељ“, писац многих драма и оснивач путничких позоришта у Срба преко Саве и Дунава, где је и сам „по градови и варошима театре играо“¹⁾, који је већ одавно уживао благовољење и помоћ Кнеза Милоша и који је добро познавао Србију из путовања и бављења у њој, притеран материјалним незгодама, крајем јула или почетком августа 1833 године, опет дође у Србију и замоли Кнеза Милоша да у Крагујевцу установи позориште, или још боље „театар“, како се то онда називало. Кнез му изиђе на сусрет и постави га „директором књажеско-србског театра“, са платом од 10 талира месечно, а уз то је добијао и поклоне од Кнеза.²⁾ Уз тадашњу Књажеску Типографију сагради се нарочита зграда за театар, и Вујић се одмах даде на посао. Он састави позоришну дружину из млађих државних чиновника и ђака, набави позоришне потребе и намештај. До краја фебруара 1834 молер Јован био је готов са малањем завеса и кортина и примио 70 гроша награде, а столар Јова довршио је и наместио бину и клупе за седење и примио својих 79,11 гроша. Још су набављене и све друје потребе, које су коштале 1448,22 пореских гроша.³⁾

¹⁾ О раду Ј. Вујића на позоришту пре доласка у Србију види: Српска драма у XIX веку од П. Поповића (С. К. Гласник V, 199—207, 282—290, 348—356)

²⁾ 12 децембра 1834 пише Кнез Милош из Пожаревца Јакову Јакшићу: „Не могу да пропустим ову прилику, а да Вам не препоручим мог сина Вујића; уредите за кост и квартир његов, дајте му трошка да није без новца и направите му зимње хаљине и во обште настојте да му ништа не оскудева“ (М. Петровић I, 800).

³⁾ М. Петровић, I, 799.

Прва представа била је у марту 1834 године. Представе нису биле јавне; гледао их је само Кнез, његова фамилија, свита и позвани гости, већином чиновници и ретко који грађанин, сем, кад су бивале скупштине, што су их гледали и скупштинари. Кнез Милош и већа господа су седели, остала је публика стајала. Сем обичних, бивало је и, тако да их назовем, свечаних представа, у част одличних гостију. Тако је на пример у фебруару 1835 Кнез Милош „благоволео позвати саветског секретара и кабинетског писара Наби-Ефендију, дошавшег из Цариграда... у театар“.¹⁾ Тако су позивани и други високи гости. Редитељ и главни глумац био је сам Вујић, остало су били, као што смо већ рекли, млађи државни чиновници и ђаци. Ђаци су играли и женске улоге, јер пре свега ни један родитељ не би одобрио својој кћери толико слободе да са мушкарцима игра на бини, а сем тога и ретко је које женскиње било писмено, да би могло своју улогу научити. Облачила их је у женско одело „Госпођа Јеца жена управитеља Књигопечатње Бермана“. Одело и накит узимани су од крагујевачких госпођа, које су их нерадо давале. „Кад би ме, прича један од глумаца овога театра, послао Вујић Кнезу Милошу да му се потужим како за коју представу немамо довољно хаљина, онда би ми Господар дао свог момка Книћанина, с којим бих од куће до куће ишао, те бих, што се данас каже, реквизицијом узимао, наравно на послугу, и хаљине и накит. Но због реквизиције допусти се тим госпођама, које су своје ствари давале, да могу у театар долазити“.²⁾

¹⁾ Новине Србске 1835, стр. 64.

²⁾ Сретен Л. П., 186—187.

Театар је имао и свој оркестар. То је била књажеска банда. Свирала је пре представе и између чинова. Њезин капелник је, будући позоришни свирач пре доласка у Србију, знао добро за тај ред. Она је пратила и певање у комађу с певањем.

Српска драмска литература у то време била је још врло сиромашна. Кад је 1833 године Вујић дошао у Србију, она је бројала свега 32 штампана дела. Готово сва, с незнатним изузетком, била су преводи. Од њих пет су била од самога Вујића.¹⁾ Сем тога Вујић је имао 20 дела у рукопису.²⁾ Свега штампаних и нештампаних Вујићевих дела било је 25, што је чинило без мало половину целокупне тадашње наше драмске литературе. До 1836 године, докле је трајало Вујићево позориште у Србији, у читавој нашој литератури приновило се још 5 дела: 1834 године — једно, 1835 — два, 1836 — два.³⁾ Ни те принове нису много измениле бројни однос Вујићевих драма према свима осталима у нашој литератури. Нешто то, а још више што му туђа драмска дела у Крагујевцу нису могла бити при руци, и што је хтео, као и сви уметници, он сâм највише да се види, његов крагујевачки репертоар био је састављен готово искључиво од његових дела. У колико је очуван материјал за репертоар, види се да је тада играна, од штампаних Вујићевић драма, *Фернандо и Јерика*,⁴⁾

¹⁾ Фернандо и Јерика (1805), Љубовнаја завист чрез једне ципеле (1805), Награжденије и наказаније (1807), Слепи миш (1809), Крешталица (1814).

²⁾ П. Поповић, Нештампане драме Ј. Вујића (Годишњица 24, 167 и даље).

³⁾ Ст. Новаковић, Српска Библиографија бр. 911; 919, 936, 951, 952.

⁴⁾ Сретен Л. П., 187; Ђ. Малетић, Грађа за историју шоворшста, 3.

а од нештампаних: *Ла Перуз*, *Бедни стихотворци* и *Шнајдерски калфа*.¹⁾ У фебруару 1836 године давала су се још два Вујићева комада, или још боље „два прекрасна мимическа дејствија (tableaux) с певањем и музиком“. У првome се износило „паденије Србије у време Светога Књаза Лазара у 16 представленија“, а у другоме „востановленије Србије чрез Светлог Књаза Милоша“ у 10 дејствија. Оба ова комада су пригодне ствари, спремљене у част повратка Кнеза Милоша из Цариграда. У извештају о њима казује се да су оба, „особито второ, прекрасно испала, на част Г. Вујића, многозаслужног списатеља србског“.²⁾

Пригодан је био, по свој прилици, још један комад. То је био *Бој на Чачку*. Ко га је писао, не зна се. Биће да је и он од Вујића. О њему се у опште не зна ништа друго, сем што га помиње један од тадашњих глумаца, који је у њему играо Кнегињу Љубицу.³⁾

Најзад, у Крагујевцу је играно и комађе које није било од Вујића. Изриком се помиње да је игран *Бегунац* од Коцебуа у преводу Александра Загорице.⁴⁾

Међутим, у „књажевском театру“ све је ишло врло фамилијарно. Кнез Милош је називао Вујића „сином“, и ако је био млађи од њега, а Вујић Кнеза „оцем“. Вујића су сви остали звали „Карисиме“, а исто тако и он њих све. Кнез је за све време представе пушио на чибуку и пио кафу. Мало се обзирао на смисао и тенденцију комада који се играо.

1) Ђ. Малетвић, 3—4.

2) Ђ. Малетвић, 5.

3) Сретен Л. П., 187.

4) Ђ. Малетвић, 4.

Он је имао своје схватање и свој укус, којима су се сви морали покоравати, па и позоришна уметност. Тражио је увек да се пева. „Било не било у представи певања, прича један од тадашњих глумица и певачица, дотрчао би к мени Карисим с речима: „Карисиме, отац хоће да му се пева, кажите коју ћете песму певати да кажем Шлезингеру да нађе ноте“. И Шлезингер знајући укус Кнежев, свагда је понео све ноте од песама које сам ја певао“. И извођење комађа ишло је фамилијарно. Један пут помињати глумац певачица није могао певати онако високо како је требало. Шлезингер, да би га опоменуо повиче: „Више, више!“ — „А ја, вели глумац, ни пет ни шест, него одговорим: „Не могу више!“ Кнез Милош чувши то, осече се на Шлезингера: Шта си окупио дете: више, више; кад не може како ти хоћеш, а он нека пева како може!“¹⁾

Позориште се тадашњој србијанској публици врло допадало. Кнез Милош га је волео и трошио на њега. Волела га је и остала публика. Она је истина и дотле имала, гдешто, прилике да види представе, али су оне биле сасвим другојаче. 1828 године беше донесен у Београд један живи слон „и свету на углед стављен“, а његов приказивач, некакав Македонац тумачио је: колико „ову елафант“ има година, где је ухваћен, колико хлебова поједе и колико чаброва воде попије. Даље, србијанска је публике имала „поњатије и о магијама или по турски „ђозбојаџилук“, које су приказивале црне дервишине, који су можда били из Индије, из земље магијске“ и који „би јели памук, а после би из уста извлачили памучне пантљике, игле и тако даље, или би се боли ножевима и неким

¹⁾ Сретен Л. П., 187—183.

оштрим ражњевима“. Најзад, 1835 године дошли су у Крагујевац и „први модерни ђозбојаџилуци“ и извођени су у истој згради у којој је било и позориште. Између осталог један је од представљача „пунио пиштољ, који кад је избачен изашла би тичица голуздрава, а била би увијена цедуљицом, на којој би што написано било“. Све су ове ствари биле за тадашњу нашу публику сасвим туђе и врло чудновате. О њима су причане врло фантастична приче. Оне јесени кад је слон доведен у Београд, беху многе кише, и свет је говорио да ту кишу производи слон. „По сву ноћ шмрче са својом њушком из Саве воду, а после је на земљу избацује у виду кише“, говорила је тадашња српска публика. Онда је био и хлеб скуп. Народ и ту скупоћу приписиваше слоновој прождрљивости. „И узрујала се беше светиња због скупоће, и то због слона, те је због тога морао отићи из Београда“.¹⁾

Позоришне представе су биле нешто сасвим друго. Оне нису биле ни туђе ни мађијске. Нису их изводили људи из бела света, већ познати домородци, који нису имали ничега тајанственог и волшебног. Због тога су у низу толиких других тадашњих тековина сматране као још једна нова тековина, као нешто своје. Примитивне, без великих заплета и без високе уметности, а ипак романтичне, оне су годиле младој, готово дечјој души тадашњих Србијанаца. Догађаји из живота, одевени у просто књижевно рухо, изгледали су инструктивни и наравоучителни. Историјски догађаји, којима је била толико пуна њихова традиција и скобашња прошлост, играни у богатом војводском оделу са калпацима, накитима и

¹⁾ Сретен Л. П., 90—91.

оружјем, изгледали су као оживотворене јуначке песме. Свему томе треба додати још и омиљену банду и певање, па је лако замислити ефекат од крагујевачког театра.

Представе су даване само кад је Кнез Милош био у Крагујевцу, иначе их није било. Тако их није било у децембру 1834 и у јануару 1835, док је он био у Пожаревцу.¹⁾ Исто их тако није било читаве друге половине 1835 и почетком 1836 године, док се бавио на путу за Цариград.²⁾

Књажевски театар је трајао до септембра 1836 године, када је затворен. Вујић је и даље остао у Србији, уживао Кнежеву наклоност и примао исту плату. само се на признаницама није више потписивао „књажевско-србског театра директор“, већ просто „писатељ“.³⁾ Шта је био узрок те је театр престао, не види се из података. После овога у Србији није било позоришта све до краја владе Кнеза Милоша.

---

¹⁾ М. Петровић I, 799.

²⁾ Ђ. Мзлетић, 5.

³⁾ М. Петровић I, 800.

У складу са Стратегијом развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године (Службени гласник РС бр. 51/2010), а у жељи да корисницима учинимо видљивим садржај обимног библиотечног фонда којим библиотека Управе за заједничке послове републичких органа располаже, претходних година започели смо дигитализовање богате и разноврсне грађе. Са задовољством представљамо неке наслове из до сада дигитализованих монографских публикација, које се у целини могу видети у ПДФ формату на адреси: <http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

1917. година

Б. Брђанин: Програм за уједињење Србије и Црне Горе, 1917.

Др Алекса Ивић: Између Првог и Другог српског устанка (од септембра 1813. до априла 1815. године), 1917.

1920. година

Др Штефан Сагадин: Наш садашњи уставни положај, 1920.

Др Јосип Смодлака: Нацрт Југословенског Устава, 1920.

Миливоје Ј. Петровић: О децентрализацији управе, 1920.

Стојан М. Протић: Уочи Уставотворне Скупштине, 1920.

Др Ђорђе Тасић: Проблем оправдања државе: докторска теза, 1920.

1922. година

Ст. Станојевић: Цар Душан (отштампано из браства 16), 1922.

Др Милета Новаковић: Друштво народа (Одштампано из „годишњице” Николе Чупића, књига XXXV), 1922.

1923. година

Мита Димитријевић: Куманово–Брегалница, 1923.

Др Божа С. Николајевић: Под Немцима, 1923.

Мил. Ј. Николајевић: Србија и њени савезници – догађаји с јесени 1915. године, 1923.

Ст. Станојевић: Из српске прошлости – историски чланци, 1925.

Проф. Живојин М. Перић: Специјални део грађанског права IV: Наследно право, 1923.

1924. година

Др Срећко Зуглиа: Природне обавезе у теорији и српском приватном праву, 1924. (са посветом аутора)

Др Видан Благојевић: О принудној нагоди (равнању) ван стечаја, 1924. (са посветом аутора)

1926. година

Трива Милитар: Др Светозар Милетић и његово доба, 1926.

1927. година

Андрија Лубурић: Невесињска пушка, 1927.

Душан С. Николајевић: Краљ Милан и Тимочка Буна, 1927.

Др Ханс Келсен: О границама између правничке и социјолошке метода, 1927.

Др Арсен М. Чубински: О застарелости у грађанском праву, 1927.

1928. година

Др Стеван Ђирковић: Жена и дипломатија. Треба ли и женама допустити ступање у дипломатску службу? С предговором од Др М. Нинчића, пређ. Министра иностраних дела, 1928.

Др Лаза М. Костић: Закон о местима са списковима свих вароши и варошица и коментаром, 1928. (са посветом аутора)

Боривоје Ж. Милојевић: Јединство наших земаља: географско-политички чланци, 1928.

1929. година

Радмила Петровић: Законик Петра I Владике Црногорског, историско-правна расправа, 1929.

Драгиша Лапчевић: Србија у бројевима, 1. део, 1929. (са посветом аутора)

Др. Чед. Митровић: Суд за брачне спорове у Србији (од ослобођења до издања грађанског законика), 1929.

Челсо Кавалијери: Прописи о држављанству Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, 1929.

Др Жарко Миладиновић: Парламентарно право интерпелације, 1929.

5

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. ТУРЦИЗМИ У СРПСКОХРВАТСКОМ ЈЕЗИКУ
Абдулах Шкаљић
Нови Сад: Прометеј; Сарајево: Свјетлост, 2015.
2. ОД БЕОГРАДА ДО КРФА: 1915–1916
Петар Опачић
Нови Сад: Прометеј; Београд: Радио-телевизија Србије, 2015.
3. ПОНОЋ У САНКТ ПЕТЕРБУРГУ
Ванора Бенет
Београд: Вулкан издаваштво, 2014.
4. АЈНШТАЈН: ЊЕГОВ ЖИВОТ И УНИВЕРЗУМ
Волтер Ајзаксон
Београд: Лагуна, 2015.
5. ДРУГИ КРУГ
Миљенко Јерговић, Светислав Басара
Београд: Лагуна, 2015.
6. ИСЛЕДНИК
Драган Великић
Београд: Лагуна, 2015.
7. ИСУСОВИ МЕМОАРИ
Вук Драшковић
Београд: Лагуна, 2015.
8. ЈЕДНОСТАВНЕ ПРИЧЕ
Лазар Ристовски
Београд: Лагуна, 2015.
9. ЛЕКАРИ
Горан Милашиновић
Београд: Лагуна, 2015.
10. МАКТУБ
Пауло Коелњо
Београд: Лагуна, 2015.
11. МЕНАЏМЕНТ: УЧИТЕ ОД НАЈБОЉИХ
Франк Арнолд
Београд: Лагуна, 2015.
12. НА ПУТУ
Џек Керуак
Београд: Лагуна, 2015.
13. НЕСПОРАЗУМ У МОСКВИ
Симон де Бовоар
Београд: Лагуна, 2015.

14. О МИШЕВИМА И ЛЈУДИМА
Џон Стајнбек
Београд: Лагуна, 2015.
15. ОСАМА
Владимир Кецмановић
Београд: Лагуна, 2015.
16. ПРЕ НЕГО ШТО ЦРВИМА КАЖЕМ ЗДРАВНО: ТРИ
ФИЛМСКА СЦЕНАРИЈА
Срђан Драгојевић
Београд: Лагуна, 2015.
17. ПРИЧЕ СА ДИЈАГНОЗОМ
Марко Видојковић
Београд: Лагуна, 2015.
18. ПРОЗРАЦИ 2
Светлана Велмар-Јанковић
Београд: Лагуна, 2015.
19. РАЈСКА ВРАТА
Љубица Арсић
Београд: Лагуна, 2015.
20. РИБА У ВОДИ
Марио Варгас Љоса
Београд: Лагуна, 2015.
21. РУЖА И ТРЋЕ: УСПОМЕНЕ, ПРИЧЕ, АФОРИЗМИ,
ПИСМА
Наталија Обреновић, српска краљица
Београд: Лагуна, 2015.
22. САМОУБИСТВО
Марк Александрович Алданов
Београд: Лагуна, 2015.
23. СЛЕПИ МИШ
Ју Несбе
Београд: Лагуна, 2015.
24. СТАРИ ГРОБОВИ
Тони Парсонс
Београд: Лагуна, 2015.

PREPORUČUJEMO

1. Grupa autora: DVORSKI KOMPLEKS NA DEDINJU / Beograd: Zavod za udžbenike, 2012.

Preuzeto sa sajta:

<http://www.zavod.co.rs/dvorski-kompleks-na-dedinju-sr?search=dvorski%20kompleks>

Ovo izdanje, svojim formatom, luksuznom opremom, upečatljivim likovnim i grafičkim ostvarenjem, a naročito načinom kako su prezentirane ukupne graditeljske i kulturno istorijske dragocenosti i vrednosti Starog i Belog dvora na Dedinju, svakako spada u red najznačajnijih monografija takve vrste u nas. Počev od 1922. godine kada je započeta njegova izgradnja, Dvorski kompleks na Dedinju je bio nemi svedok istorijskih epoha, čije su pravce, često i baš u njegovima odajama utvrđivali. Uz obilje, posebno crno-belih, do sada nepoznatih ili neobjavljenih fotografija, prvi deo ove monografije, pleni odlomcima iz memoara Petra II Karađorđevića, u kojima je on ostavio svoje sećanje na život koji se do početka Drugog svetskog rata odvijao u monumentalnim zdanjima Dvorskog kompleksa. Prvi deo monografije svedoči kako su Stari i Beli dvor postali pozornica mnogih političkih i istorijskih događaja, na kojoj su se preplitali javna uloga i privatnost svih najvažnijih ličnosti nekadašnjih država ovih prostora. Sledeće poglavlje pokazuje svu raskošnost arhitekture palata i vrtova Dvorskog kompleksa, ali donosi i priču o težnjama i samih vladara i arhitekata, da upravo kroz izgled dva dvora ostave svoj trag u istoriji. Naredno poglavlje ne samo da ilustruje neprocenjivo bogatstvo umetničke riznice Dvorskog kompleksa već svedoči i o načinu kako je stvarana i oblikovana vredna kolekcija, koja danas ne pripada samo nacionalnoj, već i svetskoj kulturnoj baštini. Poslednje poglavlje posvećeno je istoriji dvorske kapele Svetog Andreja. Ovo izdanje dragoceno je čak i za sve one koji su imali prilike da se uvere u sve razmere veličine i lepote Dvorskog kompleksa na Dedinju.

2. Mihajlo Pupin: SA PAŠNJAKA DO NAUČENJAKA / Beograd: Zavod za udžbenike, 2015.

Preuzeto sa sajta: <http://www.zavod.co.rs/sa-pasnjaka-do-naucenjaka-pupin-idvorski-mihajlo?search=sa%20pasnjaka>

Ostvarujući svoju nemerljivu prosvetno kulturnu misiju, Zavod za udžbenike je u okviru svoje biblioteke koju predstavljaju sabrana ili izabrana dela naših velikana, objavio osam tomova *Izabranih dela* Mihajla Pupina Idvorskog. Pored poznate autobiografije *Od pašnjaka do naučenjaka*, za koju je dobio i Pulicerovu nagradu, ova izabrana dela sadrže i Pupinove monografije, patente koje su mu doneli slavu, kao i predavanja i članke, kao i one koji svedoče o njegovom političkom i nacionalnom radu. Mihajlo Pupin je još za života bio nosilac velikog broja priznanja i titula počasnog doktora nauka, a od 1958. godine, u Sjedinjenim Američkim Državama, za posebne zasluge dodeljuje se medalja sa njegovim imenom. Isto tako, o čemu svedoče ova *Izabrana dela*, presudna je bila upravo Pupinova uloga, da njegov rodni Banat ostane u granicama tadašnje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

3. Simo Ćirković: NADIMCI STARIH BEOGRAĐANA: 1830–1940: U POTRAZI ZA MEĐUDNEVNICOM BEOGRADSKOG ČOVEKA / Beograd: Službeni glasnik, 2015.

Preuzeto sa sajta:

<http://www.slglasnik.com/посебна-издања/посебна-издања/надимци-старих-београђана-1830-1940>

Leksikon nadimaka starih Beograđana jeste prvo sveobuhvatno sagledavanje skrivene lične legitimacije pripadnika čaršije u vremenu kada se rađalo srpsko moderno građanstvo i kada je ono težilo ka svojim vrhovima. Nemala obimom, ali iscrpna u analizi građanskog sveta, ova knjiga je svojevrsni novum u srpskoj historiografiji budući da osvetljava tehniku delovanja čaršije i njenih skrivenih predvodnika. Ulazi u pokoricu privatnog života beogradskih trgovaca, bankara, diplomata, dinastičkih prvaka, ali i malog sveta, takozvanih rubnih junaka. Ovo je svojevrsno vaganje skrivenog života i velikih i malih ljudi. U ovoj analitičkoj ravni, gde su pilepci (lagabi) dominantna crta života junaka stavljenih pod historiografsku lupu, niko ne uživa popust, jer čaršija je opaki barometar nečijeg uspona ili pada.

U nadimku je sadržana i slava i svaka buka i bes, jer je to prevrnuto odelo nečije lične sudbine. Čaršija nikome ne prašta, jer ume da svakog uzdigne, ali i da ga nepovratno nagaravi, dajući često opaki lični ton nadimku koji je nemoguće docnije izbrisati. U sistematičnoj slagalici, kakva je ova knjiga, svaki čitalac će naći onu hrpicu pohvala i podlih intriga koji ruše sve obzire finog i ušuškano građanskog sveta. Ovo je istorijski kaleidoskop dat bez retuša, kao jedna presna istorija. Čita se kao pogled u jedan dosad nepoznat svet, kao istorija sa skrivenih margina velikih istorijskih tokova. U razdoblju od 110 godina (1830–1940) vidi se jedna tajna istorija, obrtne tačke sveta nepovratno prošlog, ali tako živog, da traje – i kao tajna i mit.

Autor je ovom knjigom duboko ušao u skrivene meandre velike istorije, ako ona uopšte i postoji, jer subinski tokovi su skriveni popisnici često nevidljivih, a naizgled dohvatnih sudbina. Ovo je i jedna nova istorija građanskog sveta koja se čita kao mali bedeker tajni i neostvarenih nada. Kao dubinski pogled u jučerašnji svet, naizgled blizak i neprolazan.

4. Dragutin J. Ilić: ROMAN KRALJICE NATALIJE / Beograd: Zavod za udžbenike, 2015.

Preuzeto sa sajta: <http://www.slglasnik.com/гласник-препоручује/роман-краљице-наталије>

Roman kraljice Natalije Dragutina J. Ilića nikad nije objavljen kao knjiga; sačuvan je samo u periodici iz 1923. godine. U Cicvarićevom Beogradskom dnevniku uredništvo ga je s posebnom preporukom najavilo čitaocima: „Najtoplije preporučujemo čitalačkoj publici, da prati ceo roman, koji je pun interesantnosti i istinitih podataka, pošto je pisac i sam uzeo učešća u mnogim potresnim događajima iz burnog Natalijinog života.”

U romanu je verodostojno i živo preneti isповest jedne od srpskih kraljica, koja otkriva tajne iz života dinastičke porodice, pa se zato delo može smatrati zanimljivim i dragocenim izvorom za rekonstrukciju najdramatičnijeg perioda u razvoju Srbije. Ovo je istovremeno esejistički dragulj o istoriji nemorala srpskih vođa i vladara, deo biografije kraljice Natalije Obrenović i isečak iz autobiografije Dragutina J. Ilića, u čijim se redovima nastavlja odranije započet piščev beskompromisni obračun s kraljem Milanom i njegovim policijskim režimom.

5. Miloš Nemanjić: POLA VEKA NA PUTU SOCIOLOGIJE (1964–2014) / Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka: Adligat, 2015.

Preuzeto sa sajta: <http://vukova-zaduzbina.rs/zaduzbina/digitalna-arhiva/>

Retki su oni naučni radnici na našim prostorima koji se mogu pohvaliti da su više od pola veka aktivni, kao sociolog kulture dr Miloš Nemanjić. On je život posvetio sociologiji, o čemu svedoči knjiga *Pola veka na putu sociologije, Miloš Nemanjić sociolog kulture 1964–2014*. To je, zapravo, nastavak knjige *Put u sociologiju* koja je bila posvećena četrdesetogodišnjica profesionalnog rada dr Nemanjića. U pomenutoj knjizi sam autor je pisao o svom radu, a u ovoj potonjoj o kojoj je ovde reč, o njegovom radu svedoče kolege. Rad dr Miloša Nemanjića, koga neki nazivaju i „bardom srpske kulture“, čine mnogobrojne knjige i blizu 400 bibliografskih jedinica, veoma širokog spektra interesovanja. Sve je to razmatrano

pod snažnim uticajem francuske sociološke škole, posebno Pjera Burdijea, čiji je đak bio.

Druženje Miloša Nemanjića sa knjigom datira još iz školskih dana, pre više od 70 godina, kada je ona za njega bila najveća vrednost iz koje je crpeo znanje za dalja istraživanja. Jedan ovako bogat profesionalni rad imao je bazu u porodici od koje je imao podršku, ali i u ponekad bolnim i teškim životnim iskustvima, iz kojih se dr Nemanjić izdizao kao feniks. I dan-danas je aktivan kao predsednik Gerontološkog društva Srbije. Knjiga *Pola veka na putu sociologije* sadrži tekstove koji potvrđuju široko interesovanje dr Nemanjića za sociološke segmente od kojih su neki bili zapostavljeni od sociologa kulture, jer su se oni na neki način bavili elitnim pojavama.

U knjizi su sabrani tekstovi o radu dr Nemanjića iz pera njegovih kolega, Stanoja Ivanovića, Sretena Petrovića, Branimira Stojkovića, Jovana Janićijevića, Dušana Ivanića, Slobodana Mrđe, Jovice Trkulje, Zorana Gudovića i Marka Nedića. Bojana Vukotić je priredila bibliografiju od prvog teksta objavljenog 1966, pa do 2014. godine.

Katarina G. Savić

6

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ ЗА
ПЕРИОД МАЈ–ЈУН 2016. ГОДИНЕ**

1. БЕОГРАД ИСПОД БЕОГРАДА
Зоран Љ. Николић, Видоје Д. Голубовић
Београд: Лагуна, 2014.
2. О ГОВОРУ ТЕЛА
Хајнрих фон Клајст
Београд: Службени гласник, 2009.
3. ТЕСЛИНА ПОШИЉКА
Вања Булић
Београд: Лагуна, 2015.
4. ЗАШТО ПСУЈЕМ
Ведрана Рудан
Београд: Лагуна, 2015.
5. ШАЛУ НА СТРАНУ
Ник Хорнби
Београд: Вулкан издаваштво, 2015.
6. ИВЕР
Ото Олтвањи
Београд: Лагуна, 2015.
7. МАВРОВ ПОСЛЕДЊИ УЗДАХ
Салман Ружди
Београд: Вулкан издаваштво, 2014.
8. НЕШТО ДОБРО
Звева Казати Модина
Београд: Euro-Giunti, 2010.
9. БУЈНО ЛЕТО
Барбара Кингсолвер
Београд: Лагуна, 2003.
10. ДОСИЈЕ БОГОРОДИЦА
Вања Булић
Београд: Лагуна, 2014.

7

**ПРЕГЛЕД КОРИСНИКА УСЛУГА ОДЕЉЕЊА
ЗА ИНФОРМАЦИОНО – ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

**ЛИСТА РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
ПРЕМА БРОЈУ КОРИСНИКА БАЗЕ ПРАВНИХ ПРОПИСА
БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ
ЗА ПЕРИОД ЈАНУАР–ЈУН 2016. ГОДИНЕ**

1. Министарство правде
2. Државно правобранилаштво
3. Управа за заједничке послове републичких органа
4. Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
5. Министарство просвете, науке и технолошког развоја
6. Министарство трговине, туризма и телекомуникација
7. Уставни суд
8. Министарство пољопривреде и заштите животне средине
9. Министарство здравља
10. Министарство финансија

**ЛИСТА РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
ПРЕМА БРОЈУ КОРИСНИКА БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ
ЗА ПЕРИОД ЈАНУАР–ЈУН 2016. ГОДИНЕ**

1. Управа за заједничке послове републичких органа
2. Министарство просвете, науке и технолошког развоја
3. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања
4. Министарство правде
5. Државно правобранилаштво
6. Министарство пољопривреде и заштите животне средине
7. Министарство унутрашњих послова
8. Министарство финансија
9. Министарство рударства и енергетике
10. Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности
11. Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних података